

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Управління сільськогосподарським страхуванням за матеріалами АТ «СК
«ІНГО»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

КВРФБС.023211.01.09.00

Виконала: студентка II курсу, група ФБСм-23-1

Підпис, дата

Дмитро ФОРКУН

Ім'я прізвище

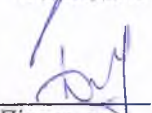
Керівник: канд. екон. наук, доцент

Підпис, дата

Леся МАТВІЙЧУК

Ім'я прізвище

Нормоконтролер

Підпис, дата

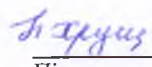
Юна ДОЦЕНКО

Ім'я прізвище

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри ФБСС

д-р. екон. наук, професор

Підпис, дата

Ніла ХРУЩ

Ім'я прізвище

« 19 » 12 2024 р.

Хмельницький 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітній рівень магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ *Хрущ*

2 09 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Форкуна Дмитра Ігоровича

1 Тема роботи: Управління сільськогосподарським страхуванням за матеріалами АТ «СК «ІНГО».

керівник роботи: Леся Матвійчук, канд. екон. наук, доцент

Затверджено наказом ректора університету від 26.08.2024 р. № 60 (додаток № 18)

2. Строк подання студентом роботи на кафедру з 12.12.2024 року.

3 Вихідні дані до роботи:

- законодавчі та нормативні акти;
- спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання);
- періодичні видання за темою дослідження;
- фінансова звітність АТ «СК «ІНГО».

4 Зміст роботи (перелік питань, що їх належить розробити)

1 Теоретико-методичні основи управління сільськогосподарським страхуванням.

2 Аналітичні аспекти управління сільськогосподарським страхуванням.

3 Напрями удосконалення управління сільськогосподарським страхування на прикладі АТ «СК «ІНГО».

5 Перелік графічного матеріалу:

1. Види та форми сільськогосподарського страхування
2. Модель управління сільськогосподарським страхуванням
3. Міжнародні моделі підтримки сільськогосподарського страхування
4. Динаміка валових надходження страхових платежів (премій, внесків) за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках в розрізі страхувальників
5. Динаміка страхових відшкодувань за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках в розрізі страхувальників
6. Динаміка обсягу страхових резервів за сільськогосподарським страхуванням у 2021-2023 роках
7. Динаміка поточних фінансових інвестицій АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках
8. Динаміка частки перестраховика у страхових резервах АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках
9. Динаміка власного капіталу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках
10. Динаміка страхових резервів АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках
11. Страхові продукти АТ «СК «ІНГО» в галузі сільського господарства

12. Динаміка страхових премій за договорами сільськогосподарського страхування
АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

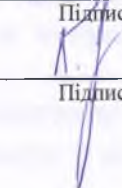
7 Дата видачі завдання: 02 вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми та узгодження плану кваліфікаційної роботи	протягом червня	виконано
2	Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань відповідно до теми	до 15.09.24	виконано
3	Збір, обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності	до 01.10.24	виконано
4	Аналіз та систематизація інформаційних джерел по темі дослідження	до 15.10.24	виконано
5	Написання текстової частини кваліфікаційної роботи та оформлення роботи	до 05.12.24	виконано
6	Підготовка ілюстративних матеріалів	до 10.12.24	виконано
7	Попередній захист	з 12.12.24	виконано
8	Захист кваліфікаційної роботи (згідно графіка)	з 20.12.2024	виконано

Здобувач

Керівник роботи

Підпис

Підпис

Дмитро ФОРКУН
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Леся МАТВІЙЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Реферат
кваліфікаційної роботи здобувача
Форкуна Дмитра Ігоровича

на тему: Управління сільськогосподарським страхуванням за матеріалами АТ «СК «ІНГО»

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання сільське господарство є однією з найризикованіших галузей економіки, оскільки його функціонування залежить від широкого спектра чинників, що охоплюють економічну, політичну, демографічну, соціальну, економічну сфери. Залежність від погодних умов, таких як посухи, сильні опади, заморозки чи град, а також загроза стихійних лих, становлять найбільші виклики для галузі, особливо в умовах змін клімату. Внаслідок комплексної дії цих факторів сільське господарство залишається вразливим до зовнішніх впливів, що підвищує важливість ефективних стратегій управління ризиками, зокрема впровадження страхових механізмів та інноваційних технологій для стабілізації діяльності аграрного сектору.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо управління сільськогосподарським страхуванням. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: дослідити економічну сутність сільськогосподарського страхування; систематизувати ризики, які притаманні сільськогосподарській діяльності; проаналізувати види сільськогосподарського страхування; удосконалити модель управління сільськогосподарським страхуванням; проаналізувати фінансово-господарську діяльність АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках; узагальнити напрями удосконалення управління сільськогосподарським страхуванням.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес управління сільськогосподарським страхуванням.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління сільськогосподарським страхуванням.

Методологічна основа дослідження склалася з таких методів: абстрактно-логічний, діалектичний метод – для вивчення теоретичних аспектів сільськогосподарського страхування, структурно-функціональний, системного підходу – для визнання видів сільськогосподарського страхування, формування моделі управління сільськогосподарським страхуванням; економіко-статистичні методи, комплексного аналізу – для визначення тенденцій розвитку сільськогосподарського страхування та аналізу фінансово-господарської діяльності АТ «СК «ІНГО»; графічний метод – для візуалізації результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження виступали офіційні статистичні дані державних органів; нормативно-правові акти, що регулюють питання сільськогосподарського страхування; наукові публікації, монографії та статті провідних дослідників з питань аграрного страхування; фінансова звітність АТ «СК «ІНГО» інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

удосконалено:

– модель управління сільськогосподарським страхуванням, яка передбачає не лише розробку страхових продуктів, а й охоплює весь цикл від аналізу ризиків до регулювання та контролю сільськогосподарського страхування, що сприяє формуванню ефективного страхового портфеля та збільшенню прибутковості страхової компанії.

дістали подальшого розвитку:

– сутнісне наповнення поняття «сільськогосподарське страхування», що запропоновано розглядати як сукупність економічних та юридичних відносини щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб при страхуванні ризиків, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю за рахунок страхових резервів, які формуються страховими компаніями шляхом сплати страхових внесків страхувальниками, коштів компенсованих державою за програмами державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції, доходів страхових компаній від розміщення страхових резервів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством, що удосконалити понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Основні результати дослідження були представлені на III Міжнародному економічному форумі «Підприємництво та стратегічні напрями розвитку бізнес-процесів в умовах глобальних викликів» (10-11 листопада 2023р., м. Хмельницький); V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2024 р., м. Хмельницький). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,21 друк. арк.

Публікації: Форкун Д.І. Страховий ринок України: аналітичний аспект / А. Лакуста, Д. Московчук, Л. Матвійчук // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С.Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023.– С. 49-51

Форкун Д.І. Управління сільськогосподарським страхуванням / Д.І. Форкун, Л.О. Матвійчук // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С.Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2024.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 77 сторінок. Робота містить 11 таблиць, 12 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 50 найменування.

ABSTRACT

Dmytro FORKUN

Full Name

Agricultural insurance management based on the materials of INGO Insurance Company

Topic

In today's economic environment, agriculture is one of the most risky sectors of the economy, as its functioning depends on a wide range of factors covering economic, political, demographic, social, and economic spheres. Dependence on weather conditions, such as droughts, heavy precipitation, frost or hail, and the threat of natural disasters, pose the biggest challenges for the industry, especially in the context of climate change. As a result of the complex effect of these factors, agriculture remains vulnerable to external influences, which increases the importance of effective risk management strategies, including the introduction of insurance mechanisms and innovative technologies to stabilize the agricultural sector.

The purpose of the qualification work is to deepen the theoretical and methodological provisions and practical recommendations for the management of agricultural insurance. To achieve this goal, it is necessary to solve the following tasks:

- to study the economic essence of agricultural insurance;
- to systematize the risks inherent in agricultural activities;
- to analyze the types of agricultural insurance;
- to improve the model of agricultural insurance management;
- analyze the financial and economic activities of INGO Insurance Company in 2021-2023;
- to summarize the directions for improving the management of agricultural insurance.

The object of research of the qualification work is the process of agricultural insurance management.

The subject of the study is theoretical, methodological and practical aspects of agricultural insurance management.

Keywords: insurance, agriculture, agricultural insurance products, agricultural insurance risks, management.

Зміст

Вступ	6
1 Теоретико-методичні основи управління сільськогосподарським страхуванням	9
1.1 Сутність та особливості сільськогосподарського страхування	9
1.2 Модель управління сільськогосподарським страхуванням	19
2 Аналітичні аспекти управління сільськогосподарським страхуванням	29
2.1 Аналіз фінансових показників діяльності вітчизняних страхових компаній у 2021-2023 роках	29
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках	41
3 Напрями удосконалення управління сільськогосподарським страхування на прикладі АТ «СК «ІНГО»	57
Висновки	67
Список використаних джерел	71
Додатки	77

Вступ

В сучасних умовах господарювання сільське господарство є однією з найризикованіших галузей економіки, оскільки його функціонування залежить від широкого спектра чинників, що охоплюють економічну, політичну, демографічну, соціальну, економічну сфери. Залежність від погодних умов, таких як посухи, сильні опади, заморозки чи град, а також загроза стихійних лих, становлять найбільші виклики для галузі, особливо в умовах змін клімату. Внаслідок комплексної дії цих факторів сільське господарство залишається вразливим до зовнішніх впливів, що підвищує важливість ефективних стратегій управління ризиками, зокрема впровадження страхових механізмів та інноваційних технологій для стабілізації діяльності аграрного сектору.

Проблематика сільськогосподарського страхування є об'єктом наукових досліджень як вітчизни так і зарубіжних науковців, серед яких доцільно відзначити напрацювання В. Базичевича, О. Віленчука, Н. Внукової, С. Осадця, Ю. Алескерової, О.Вовчак, О. Павленка, Я. Шумелди тощо. Віддаючи належне, науковому доробку вчених варто відмітити, що швидкі зміни в сільському господарстві, пов'язані з новими викликами та загрозами, активне впровадження інновацій в діяльність страхових компаній актуальність проведення подальших досліджень в галузі сільськогосподарського страхування.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо управління сільськогосподарським страхуванням. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність сільськогосподарського страхування;
- систематизувати ризики, які притаманні сільськогосподарській діяльності;
- проаналізувати види сільськогосподарського страхування;
- удосконалити модель управління сільськогосподарським страхуванням;

– проаналізувати фінансово-господарську діяльність АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках;

– узагальнити напрями удосконалення управління сільськогосподарським страхуванням.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес управління сільськогосподарським страхуванням.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління сільськогосподарським страхуванням.

Методологічна основа дослідження склалася з таких методів: абстрактно-логічний, діалектичний метод – для вивчення теоретичних аспектів сільськогосподарського страхування, структурно-функціональний, системного підходу – для визнання видів сільськогосподарського страхування, формування моделі управління сільськогосподарським страхуванням; економіко-статистичні методи, комплексного аналізу – для визначення тенденцій розвитку сільськогосподарського страхування та аналізу фінансово-господарської діяльності АТ «СК «ІНГО»; графічний метод – для візуалізації результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження виступали офіційні статистичні дані державних органів; нормативно-правові акти, що регулюють питання сільськогосподарського страхування; наукові публікації, монографії та статті провідних дослідників з питань аграрного страхування; фінансова звітність АТ «СК «ІНГО» інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

удосконалено:

– модель управління сільськогосподарським страхуванням, яка передбачає не лише розробку страхових продуктів, а й охоплює весь цикл від аналізу ризиків до регулювання та контролю сільськогосподарського страхування, що сприяє формуванню ефективного страхового портфеля та збільшенню прибутковості страхової компанії.

дістали подальшого розвитку:

– сутнісне наповнення поняття «сільськогосподарське страхування», що запропоновано розглядати як сукупність економічних та юридичних відносини щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб при страхуванні ризиків, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю за рахунок страхових резервів, які формуються страховими компаніями шляхом сплати страхових внесків страхувальниками, коштів компенсованих державою за програмами державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції, доходів страхових компаній від розміщення страхових резервів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством, що удосконалити понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що розроблені наукові підходи можуть бути використані для оптимізації процесів управління ризиками в сільському господарстві, підвищення ефективності страхових продуктів та розширення доступу сільгоспвиробників до страхових послуг.

Основні результати дослідження були представлені на III Міжнародному економічному форумі «Підприємництво та стратегічні напрями розвитку бізнес-процесів в умовах глобальних викликів» (10-11 листопада 2023р., м. Хмельницький); V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2024 р., м. Хмельницький). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,21 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 77 сторінок. Робота містить 11 таблиць, 12 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 50 найменування.

1 Теоретико-методичні основи управління сільськогосподарським страхуванням

1.1 Сутність та особливості сільськогосподарського страхування

Сільське господарство відіграє одну з найважливіших ролей в економічному, соціальному та екологічному розвитку будь-якої країни. Це галузь, яка забезпечує не лише продовольчу безпеку, але й сприяє створенню робочих місць, стабільному розвитку регіонів і збереженню навколишнього середовища. Сільське господарство є джерелом сировини для багатьох галузей промисловості та формує експортний потенціал країни, забезпечуючи значний обсяг валютних надходжень в країну. Воно є основою для сталого розвитку суспільства та забезпечує формування основи для процвітання країни в довгостроковій перспективі. Водночас, сільське господарство є однією з найбільш ризикованих галузей економіки через високу залежність від природно-кліматичних умов, які досить складно піддаються прогнозуванню. Нестабільність погодних умов, посухи, заморозки, надмірні опади, сильні вітри чи град, може значно впливати на обсяги виробництва, якість сільськогосподарської продукції, рівень врожайності. Зміни клімату, які проявляються у збільшенні частоти екстремальних погодних явищ, лише посилюють ці ризики, створюючи додаткові виклики та загрози для агровиробників. Окрім природно-кліматичних ризиків, галузь також зіштовхується і з біологічними загрозами, такими як спалахи хвороб, шкідники, епідемії, які можуть призвести до повного чи часткового знищення врожаю чи витрати худоби.

Економічні ризики також значно впливають на діяльність сільськогосподарських товаровиробників. Коливання цін на сільськогосподарську продукцію, вартість ресурсів (насіння, добрив, палива), нестабільність ринкових умов, обмежений доступ до кредитних ресурсів

роблять аграрний бізнес вкрай складним та непрогнозованим. Політичні, безпекові чинники, а також вплив глобальних ринкових трендів створюють додатковий тиск на агровиробників.

Високий рівень ризиковості галузі вимагає комплексного підходу до забезпечення її стабільності та довгострокового розвитку, що є важливим для гарантування продовольчої безпеки, економічної стабільності та екологічної рівноваги. У сучасних умовах господарювання страхування виступає ефективним інструментом, який дає змогу мінімізувати ризики, пов'язані з економічною, природно-кліматичною та соціальною нестабільністю. Завдяки своїм механізмам, страхування сприяє зниженню фінансових втрат, які можуть виникати внаслідок непередбачуваних подій, стихійних лих, техногенних катастроф, ринкових коливань та інших ризиків, що загрожують стабільності сільськогосподарським підприємствам. Цей фінансовий інструмент також дозволяє забезпечити безперервність господарської діяльності шляхом створення резервів для покриття можливих збитків, сприяє зміцненню довіри між економічними суб'єктами, створюючи умови для кредитування та сталого розвитку. Наявність страхового покриття підвищує привабливість аграрного сектору для інвесторів, оскільки мінімізує ризики втрати капіталу, що дає змогу залучити значні обсяги фінансових ресурсів в галузь і тим самим стимулювати її розвиток.

Страхування підтримує стійкість сільського господарства, що є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки держави, особливо в умовах кліматичних змін, пандемій, глобальних криз, війн.

З метою визначення сутності та особливостей сільськогосподарського страхування як важливого страхового продукту для стабілізації аграрного сектору економіки, проаналізуємо зміст даного поняття (таблиця 1.1). Аналіз наукових підходів дозволяє виявити спільні риси та відмінності у трактуванні, створюючи основу для подальшого вдосконалення концептуального апарату та розробки нових методологічних підходів.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до трактування сутності поняття «сільськогосподарське страхування»

Автор	Сутність поняття «сільськогосподарське страхування»
Бондарчук М. К., Кондрат І. Ю.	«Сукупність добровільних економічних відносин щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, пов'язаних із володінням, користуванням і розпорядженням їх майном, а також відшкодуванням страхувальниками збитків, заподіяних третій особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, за рахунок фондів грошових коштів, що формуються у страховика за допомогою сплати страхувальником страхових платежів самостійно чи з урахуванням державних субсидій» [7, с. 185]
Петрук Т. Ю.	«Цивільно-правові та фінансово-економічні відносини, які виникають у процесі забезпечення страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика (перестраховика) за допомогою сплати страхувальником страхових платежів (премій)» [35, с. 50]
Алескеров Р.Б.	«Система фінансово-економічних відносин щодо захисту майнових інтересів сільськогосподарських підприємств від негативного впливу природних факторів, які виникли внаслідок незалежних від впливу людини обставин» [1, с.15]
Горіславська І.В.	«Система суспільних відносин, які виникають між сільськогосподарськими підприємствами та їх членами, структурними підрозділами і органами управління з приводу формування страхового (резервного) фонду та щодо доцільності здійснення дій зі страхування майна сільськогосподарського підприємства, а також відносини, що виникають між сільськогосподарськими підприємствами та фінансовими установами на підставі договорів страхування, та між сільськогосподарськими підприємствами і органами державної влади з приводу реалізації державних програм у сфері аграрного страхування» [10]
Непочатенко О.О., Юдін В.К.	«Система економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де з одного боку виступають страховики – фінансово-кредитні установи, а з іншого – страхувальники – сільськогосподарські підприємства, орендарі, селянські господарства, які за певну плату передають свої ризики майнових, фінансових втрат в сільськогосподарській діяльності з метою отримання відшкодування при настанні страхового випадку» [29, с. 574].
Марич Х.	«Вид аграрно-правових відносини щодо захисту майнових інтересів страхувальника, що пов'язані зі страховими ризиками у сільському господарстві, при настанні страхових випадків, визначених у договорах страхування або у чинному законодавстві, за рахунок грошових фондів страховика» [26, с. 408]
Коваленко Т.	«система заходів щодо організованого спеціальними страховими державними і недержавними органами захисту майнових інтересів громадян, організацій та установ зв'язаних із виробництвом сільськогосподарської продукції у разі випадку певних подій за рахунок спеціально створених грошових коштів» [22]
Музичка Ю. М., Дадак О. О.	«Механізм управління усіма сільськогосподарськими ризиками, який забезпечує часткову або повну компенсацію суб'єкту господарювання втрат через негативний вплив природних ризиків» [28, с. 23]

Існування різних наукових підходів до трактування сутності поняття «сільськогосподарське страхування» відображає складність та багатоаспектність даної категорії. Різноманітність поглядів свідчить про спроби врахувати специфіку аграрного сектора, його залежність від природно-кліматичних умов, економічних і соціальних факторів. У наукових дослідженнях наголошується на важливості розкриття економічного, правового, соціального та екологічного аспектів страхування в аграрній сфері, що дозволяє глибше зрозуміти механізми функціонування страхового ринку і його вплив на стійкість сільськогосподарського виробництва. Втім таке різноманіття підходів спричиняє термінологічну неузгодженість, що ускладнює розробку єдиної методики дослідження, впровадження ефективних механізмів сільськогосподарського страхування та формування чіткої нормативно-правової бази. Така ситуація створює труднощі для взаєморозуміння між учасниками страхового ринку, науковцями та законодавцями, а також може негативно позначатися на практичному застосуванні страхових продуктів у сільськогосподарському секторі. З метою узгодження термінології та стандартизації підходів для забезпечення ефективності й прозорості у сфері сільськогосподарського страхування ми пропонуємо сільськогосподарське страхування розглядати як сукупність економічних та юридичних відносини щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб при страхуванні ризиків, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю за рахунок страхових резервів, які формуються страховими компаніями шляхом сплати страхових внесків страхувальниками, коштів компенсованих державою за програмами державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції, доходів страхових компаній від розміщення страхових резервів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством. Запропонований підхід дозволяє розкрити сутність сільськогосподарського страхування в повній мірі. Він акцентує увагу на ключових аспектах страхування, включаючи управління ризиками, джерела формування коштів для виплати страхових відшкодувань, в тому числі і за рахунок державних коштів. Такий підхід також показує взаємозв'язок між страхуванням, державним регулюванням і потребами

агровиробників, що є основою для створення ефективної системи страхових продуктів, адаптованих до викликів сучасної економіки.

«Ризик є одним із невід’ємних атрибутів підприємницької діяльності. Його вплив на розвиток та результати господарської діяльності суб’єктів підприємництва є особливо відчутним за умов невизначеності та нестабільності економічного середовища та ринкової кон’юнктури. Ризик у сільськогосподарській діяльності слід розглядати як можливість втрати аграрним підприємством частини ресурсів, виробленої продукції, недоотримання запланованого прибутку або виникнення додаткових витрат у процесі господарської діяльності» [48, с. 112].

Класифікація сільськогосподарських ризиків є важливим інструментом для страхування, оскільки дозволяє визначити, які саме ризики можуть бути покриті страховим полісом, розробити індивідуальні страхові програми та забезпечити справедливу вартість страхових послуг для аграріїв. Розподіл сільськогосподарських ризиків на категорії дозволяє страховикам детально проаналізувати кожен вид ризику, забезпечити прозорість та оптимальність умов страхування, що сприяє підвищенню ефективності страхового захисту сільськогосподарських підприємств.

Матриця ризиків, які притаманні сільськогосподарській діяльності наведена у таблиці 1.2.

На основі проведеного аналізу відмітимо, що наковці розглядаючи ризики, які характерні сільськогосподарським підприємствам, досить часто дублюють їх, що ускладнює процес розробки страхових продуктів. Зокрема, Віленчук О. [8] пропонує виокремлювати фінансові ризики і в той же час виділяє інвестиційні та кредитні ризики, які по суті є складовими фінансових ризиків. Крім того, автор виокремлює природно-кліматичні ризики та ризики, які спричинені глобальними змінами навколишнього середовища, що досить важко розмежувати. Також, не досить обґрунтованим, на наш погляд, є виділення екологічних та радіаційних ризиків [17]. Також, ми вважаємо, недоречним об’єднувати в одну категорії екологічні та економічні ризики.

Таблиця 1.2 – Матриця ризиків, які притаманні сільськогосподарській діяльності

.....Автор Вид ризику	Солодо- вникова І. [39]	Жмурко І. [17]	Лисенко В. [24]	Жмуденко В. [16]	Чорнобай Л., Мушеник І. [48]	Віленчук О. [8]	Всього
Природно- кліматичні	+	+			+	+	4
Біологічні	+				+		2
Економічні	+	+					2
Технічні	+					+	2
Політичні	+			+			2
Техногенні		+					1
Антропогенні		+					1
Радіаційні		+					1
Екологічні		+				+	2
Цінові			+		+	+	2
Виробничі			+	+		+	3
Інституційні			+				1
Кадрові			+	+			2
Фінансові (фінансово- економічні)			+	+		+	3
Ринкові				+			1
Юридичні				+			1
Інноваційні				+	+		2
Соціальні				+		+	2
Інформаційні				+			1
Хімічні						+	1
Глобальні зміни навкол. середовища						+	1
Інвестиційні						+	1
Кредитні						+	1
Всього	5	6	5	9	4	11	40

Джерело: систематизовано автором на основі [8,16,17,24,39,48]

Звісно в процесі своєї діяльності сільськогосподарські підприємства піддаються впливу соціальних та політичних ризиків, проте з позицій страхування дані ризики будуть віднесені до категорії не страхових, оскільки Також з позицій страхування соціальні та політичні ризики не будуть об'єктом страхування, оскільки досить важно визначити ймовірність настання даних ризиків та розробити страхові тарифи.

Основні типи ризиків, характерні для сільськогосподарського бізнесу та можуть виступати об'єктом страхування відображені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Основні типи ризиків, характерні для сільськогосподарського бізнесу та можуть виступати об'єктом страхування

Види ризику	Складові ризику	Результати впливу ризику
Природно-кліматичні	Метеорологічні ризики (посухи, повені, град, заморозки, сильні вітри, зливи, вимерзання) Гідрологічні ризики (паводки, ерозія ґрунту) Геологічні ризики (землетруси, зсуви, селі)	Зниження врожайності. Зниження якості продукції. Загибель худоби. Руйнування. сільськогосподарських споруд. Забруднення ґрунтів та водних ресурсів. Фінансові збитки.
Техногенні	Забруднення довкілля (хімічне забруднення, забруднення нафтопродуктами) Пожежі (пожежі на полях, пожежі у сільськогосподарських спорудах) Аварії техніки Радіаційне забруднення Біологічні загрози (хвороби, епідемії, генна модифікація)	Забруднення довкілля. Погіршення здоров'я людей і тварин. Зниження біорізноманіття. Зниження врожайності. Зниження якості продукції. Фінансові збитки. Забруднення ґрунтів і водних ресурсів
Антропогенні ризики	Погіршення структури ґрунту, виснажування ґрунтів, механічне руйнування та ущільнення ґрунту, зниження рівня гумусу в ґрунт	Порушення природного балансу. Зниження врожайності. Втрата ґрунтового покриття. Зниження якості продукції. Винос поживних речовин з ґрунту
Фінансові	Зниження очікуваного доходу (прибутку), непов'язаного з волевиявленням аграріїв	Зниження прибутковості. Ускладнення фінансування. Зменшення інвестицій. Нестабільність виробництва. Соціальна напруженість.
Цінові	Цінова волатильність: коливання цін на продукцію сільськогосподарських підприємств, що спричинені змінами попиту та пропозиції на внутрішньому та зовнішньому ринках	Здешевлення вартості сільськогосподарської продукції. Зниження прибутковості.

Джерело : Систематизовано автором на основі джерел [8,16,17,24,39,48]

Залежно від специфіки господарства та бажаного рівня захисту, страховики пропонують різноманітні страхові продукти, що дозволяють аграріям створити індивідуальний страховий портфель. Цей портфель може включати як стандартні страхові програми, що захищають від більшості

поширених ризиків, так і спеціалізовані програми, розроблені для певних видів сільськогосподарської діяльності.

В цілому страхові продукти в галузі сільського господарства можна поділити на два види, це класичні та індексні страхові продукти. До класичних страхових продуктів відносять: страхування від окремих ризиків та комплексне страхування, а до індексного страхування – страхування на основі регіонального індексу врожайності, індексу погоди, інших індексів. Втім, в умовах нестабільності земельного ринку, зростання кількості земельних спорів, збільшенням кількості шахрайських схем на ринку нерухомості ми вважаємо за доцільне виокремити ще один вид страхування, а саме титульне страхування.

Титульне страхування є ефективним механізмом захисту прав власності на землю, який набуває особливої актуальності в умовах нестабільності земельного ринку. Воно забезпечує фінансову компенсацію у випадку виникнення спірних ситуацій щодо права власності, таких як помилки в державних реєстрах, підробки документів, претензії третіх осіб. Крім того, титульне страхування є важливим елементом при оформленні іпотечних кредитів, оскільки воно знижує ризики для банків та, відповідно, покращує умови кредитування для позичальників. Завдяки титульному страхуванню, землевласники можуть бути впевнені у захищеності своїх інвестицій та спокійно користуватися земельною ділянкою без побоювань втрати права власності.

Види та форми сільськогосподарського страхування наведені на рисунку 1.1.

Страхування від окремих сільськогосподарських ризиків передбачає захист аграрних підприємств від конкретних небезпек, які можуть негативно вплинути на їхню діяльність. Такий вид страхування фокусується на покритті збитків, пов'язаних із певними подіями, наприклад, посухою, заморозками, повеннями, епідеміями серед худоби або хворобами рослин. Це дозволяє виробникам знизити вплив окремих ризиків на свій бізнес і забезпечити фінансову стабільність у разі їхнього настання.

Рисунок 1.1 – Види та форми сільськогосподарського страхування

Джерело: систематизовано та доповнено автором

«Страховання окремих ризиків є одним із найпоширеніших та найпростіших видів страхових продуктів, що пропонується багатьма страховими компаніями. Цей підхід найчастіше застосовується для страхування посівів, які слугують заставою при отриманні кредитів. Щоб зменшити витрати на страхування, агровиробники можуть обирати ризики з низькою ймовірністю їх реалізації та, відповідно, з мінімальними страховими ставками. У багатьох випадках договори страхування окремих ризиків мають формальний характер, оскільки їх підписання часто відбувається автоматично в процесі оформлення кредитів у банках. Це робить даний вид страхування зручним, але водночас не завжди ефективним для повного покриття ризиків аграрного виробництва» [12, с. 132].

Комплексне страхування аграрних ризиків охоплює широкий спектр загроз, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю, забезпечуючи захист

від можливих втрат унаслідок природних, техногенних та економічних чинників. Цей вид страхування передбачає одночасне покриття кількох видів ризиків, таких як погодні аномалії (посуха, повінь, заморозки), хвороби рослин і тварин, зниження врожайності або збитки від ринкових коливань цін. Комплексний підхід дозволяє агровиробникам оптимізувати витрати на страхування та отримати більш широкий рівень захисту, що сприяє зменшенню фінансових втрат і забезпечує стабільність господарської діяльності навіть за умов високої ризиковості. Для страховиків цей вид страхування є викликом, оскільки вимагає розробки детальних полісів і ефективного управління ризиками, але водночас відкриває нові можливості для співпраці з аграрним сектором.

«Існують також гібридні мультиризикові контракти, які дозволяють страхувальникам самостійно визначати перелік ризиків, від яких вони бажають застрахувати. Такий вид страхування зазвичай застосовується для стратегічних культур, забезпечуючи страхування всіх посівів певної культури в межах господарства, а не лише окремих полів. Мультиризикові договори страхування можуть укладатися на різні терміни – від конкретних періодів до повного циклу вегетації рослини» [12, с. 133].

Індексне страхування є інноваційним видом страхування, який базується на показниках (індексах), що характеризують певні природні явища або економічні умови, які можуть вплинути на об'єкт страхування.

«Індекс (індекси) – спеціальний оціночний нормативний показник (показники), що характеризує (характеризують) імовірність впливу певного сільськогосподарського страхового ризику (страхових ризиків) на настання страхового випадку в разі відхилення параметра (значень) індексу від обумовленого договором страхування граничного значення» [20]

На відміну від традиційного страхування, де виплата здійснюється пропорційно розміру збитків, при індексному страхуванні виплата відбувається виключно на основі відхилення індексу від порогового значення. Одним з обмежень індексного страхування є необхідність отримання достатньої кількості даних про урожайність для розрахунку індексів. Для культур, щодо

яких таких даних немає, використовують погодні індекси, що може не завжди точно відображати реальні збитки фермерів. Крім того індексне страхування орієнтоване на середні показники (наприклад, по району), не враховуючи індивідуальних особливостей кожного господарства. Це може призвести до ситуації, коли фактичні збитки фермера перевищують ті, що передбачені страховою виплатою, розрахованою на основі середніх даних

1.2 Модель управління сільськогосподарським страхуванням

Управління сільськогосподарським страхуванням є багатокомпонентним процесом, який передбачає створення, реалізацію та вдосконалення системи страхового захисту аграрного сектора та вимагає глибокого розуміння сутності сільськогосподарських ризиків. Воно спрямоване на забезпечення фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств, мінімізацію їхніх ризиків і підтримку сталого розвитку галузі. Управління сільськогосподарським страхуванням є досить складним та динамічним процесом, оскільки потребує постійного врахування змін ринкового середовища.

Модель управління сільськогосподарським страхуванням включає наступні блоки: розробки страхових продуктів, оцінки ризиків, укладення договорів страхування, управління страховими резервами, оцінка та управління збитками, маркетинг та продаж страхових продуктів, моніторинг і оцінка ефективності, державна підтримка (рисунок 1.2). Запропонована модель є фундаментом для створення комплексної та ефективної системи сільськогосподарського страхування. Вона передбачає не лише розробку страхових продуктів, а й охоплює весь цикл від аналізу ризиків до регулювання та контролю. Реалізація цієї моделі сприятиме формуванню стійкого зростання портфеля, збільшення прибутковості та стабільному розвитку страхової компанії, в першу чергу завдяки системному підходу до управління ризиками, розробки інноваційних продуктів та раціональної взаємодії з клієнтами.

Рисунок 1.2 – Модель управління сільськогосподарським страхуванням
Джерело: запропоновано автором

Запропонована модель дозволяє створити ефективну систему сільськогосподарського страхування, яка відповідає сучасним вимогам та потребам аграрного сектору.

Суб'єктами сільськогосподарського страхування є всі сторони, які беруть участь у забезпеченні, укладенні або реалізації договорів страхування у сфері сільського господарства. До них належать:

- страховики – страхові компанії, що пропонують страхові послуги та беруть на себе ризики, пов'язані із сільськогосподарською діяльністю;
- страхувальники – фізичні або юридичні особи, які здійснюють сільськогосподарську діяльність і укладають договори страхування, щоб мінімізувати ризики втрат через непередбачувані обставини. До них належать: сільськогосподарські підприємства, селянські (фермерські) господарства, фізичні особи, які ведуть особисте (сімейне) селянське господарство із створенням юридичної особи чи без її створення;
- страхові посередники – страхові агенти, субагенти, додаткові страхові агенти, страхові брокери, перестрахові брокери, які здійснюють просування і продаж страхових полісів;
- урядові та неурядові установи та організації – Міністерство аграрної політики та продовольства України, Національний банк України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Аграрний страховий пул, Аграрне страхове бюро, Асоціація фермерів та приватних землевласників України», Ліга страхових організацій, Аграрний фонд;
- перестрахові компанії – перестраховки, які здійснюють перестраховування сільськогосподарських ризиків.

Участь кожного з цих суб'єктів є важливою для створення ефективної системи сільськогосподарського страхування, яка мінімізує ризики для аграрного сектору.

Об'єктами управління сільськогосподарським страхуванням є елементи, процеси, ресурси та ризики, які підлягають організації, регулюванню та

контролю з метою забезпечення ефективного функціонування системи страхування в сільському господарстві.

Мета сільськогосподарського страхування буде варіюватися залежно від учасників страхового ринку. З позицій страхових компаній це в першу чергу продаж страхових продуктів, формування страхового оптимального страхового портфеля, отримання прибутку, змінення ринкових позицій.

З позицій страхувальників метою сільськогосподарського страхування є мінімізація власних ризиків, підвищення рівня захищеності від настання непередбачуваних подій, зростання прибутковості, можливість залучення інвестицій або кредитних ресурсів.

З позиції держави метою сільськогосподарського страхування є формування стабільного аграрного сектора, забезпечення якісної і прозорої конкуренції на ринку аграрного страхування, забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільського господарства.

Управління сільськогосподарським страхуванням включають оцінку ризиків, тобто визначення основних ризиків, які загрожують сільському господарству (посуха, град, повені, хвороби рослин, коливання цін на продукцію тощо), розрахунок потенційних збитків від реалізації кожного ризику, вивчення історичних даних про виникнення та наслідки страхових подій. Наступним етапом є розробка страхових продуктів, які відповідають потребам різних категорій сільськогосподарських виробників, забезпечують широкий спектр страхових покриттів для різних видів сільськогосподарської діяльності, формування умов страхування, які дозволяють адаптуватися до змін ринкових умов та потреб клієнтів.

Вартість страхування в сільському господарстві залежить від багатьох факторів, зокрема при розробці страхових тарифів буде враховуватися: обраний рівень захисту, тобто кількість ризиків, які будуть страхуватися, термін дії договору (рік, сезон, місяці, тощо), очікуваний рівень врожайності, місце розташування господарства, розмір зимової компенсації, тощо.

Тарифна політика страхової компанії спрямована на забезпечення довгострокової стабільності роботи страхової компанії. Це передбачає:

мінімізацію збитків від страхових випадків, встановлення справедливих та обґрунтованих тарифів для кожного виду страхування, отримання прибутку, що перевищує витрати, та загалом підтримання фінансової стійкості компанії. Тарифна політика повинна передбачати: розробку детальної та ефективної системи тарифікації; постійне вдосконалення тарифікаційної системи з урахуванням змін у статистичних даних, що аналізуються за окремими видами страхування; визначення остаточних страхових тарифів з урахуванням індивідуальних особливостей об'єкта страхування під час укладення договорів [5, с. 14].

Наступним етапом є розробка заходів націлених на інформування сільськогосподарських виробників про переваги страхових продуктів та продаж страхових продуктів. Страхові компанії створюють зручні канали для придбання страхових продуктів, залучають страхових посередників, активно співпрацюють з сільськогосподарськими кооперативами, банками та іншими організаціями.

Укладення договорів страхування включає детальне вивчення бізнесу, надання клієнтам професійних консультацій щодо вибору оптимального страхового продукту, складання чітких та зрозумілих договорів страхування та правил страхування та здійснення контролю за виконанням умов договорів (регулярна перевірка виконання страховиками та страхувальниками умов договорів). Договір страхування вступає в силу після сплати страхових премій сільськогосподарським підприємством, якщо інше не передбачено договором.

Після сплати страхувальниками страхових премій страховик здійснює формування страхових резервів достатніх для покриття можливих страхових виплат. Кошти страхових резервів слугують інвестиційним капіталом страхової компанії, що дозволяє їй отримати додатковий дохід та у разі настання страхового випадку своєчасно та в повному обсязі здійснювати виплату страхового відшкодування. Відповідно до норм чинного страхового законодавства страховики мають здійснювати контроль за достатністю резервів.

У разі настання страхового випадку, після отримання повідомлення від страхувальника страхова компанія має оперативно провести усі заходи для визначення розміру збитків та своєчасної виплати страхових відшкодувань.

Комплексне управління сільськогосподарським страхуванням дозволяє забезпечити стабільність страхового ринку, мінімізувати збитки страховиків та надати аграріям необхідний рівень захисту, сприяти розвитку сільського господарства в цілому.

Особливу роль в організації сільськогосподарського страхування відіграє держава. «Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає в наданні сільськогосподарським товаровиробникам з державного бюджету в порядку, встановленому Законом «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», грошових коштів у вигляді відшкодування частини вартості страхової премії (страхового платежу), нарахованого за договором страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [20].

Принципами сільськогосподарського страхування з використанням бюджетних коштів є:

- підтримки фінансової стійкості, прибутковості та кредитоспроможності виробників сільськогосподарської продукції, тобто страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою покликане захистити фінансовий стан аграріїв та полегшити їм доступ до фінансових ресурсів;

- рівності, що означає можливість участі в державних програмах усіх сільськогосподарських товаровиробників не залежно від їх розміру та організаційно-правової форми;

- обов'язковості, що означає «обов'язковість укладення договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою як умови при наданні сільськогосподарським товаровиробникам окремих видів державної підтримки та дотацій, визначених Кабінетом Міністрів України» [20];

– урегульованості, що означає здійснення оцінки розміру збитків та порядок виплати страхових відшкодувань чітко регламентується Законом «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою».

Міжнародна практика свідчить про різноманітність систем аграрного страхування в різних країнах. Кожна держава створює власну модель страхового захисту для фермерів, враховуючи свої специфічні аграрні умови, економічні особливості та рівень розвитку сільського господарства. Втім, аналізуючи міжнародну практику наявні моделі підтримки сільськогосподарського страхування можна поділити на три групи: європейська, американська та змішана (рисунок 1.3).

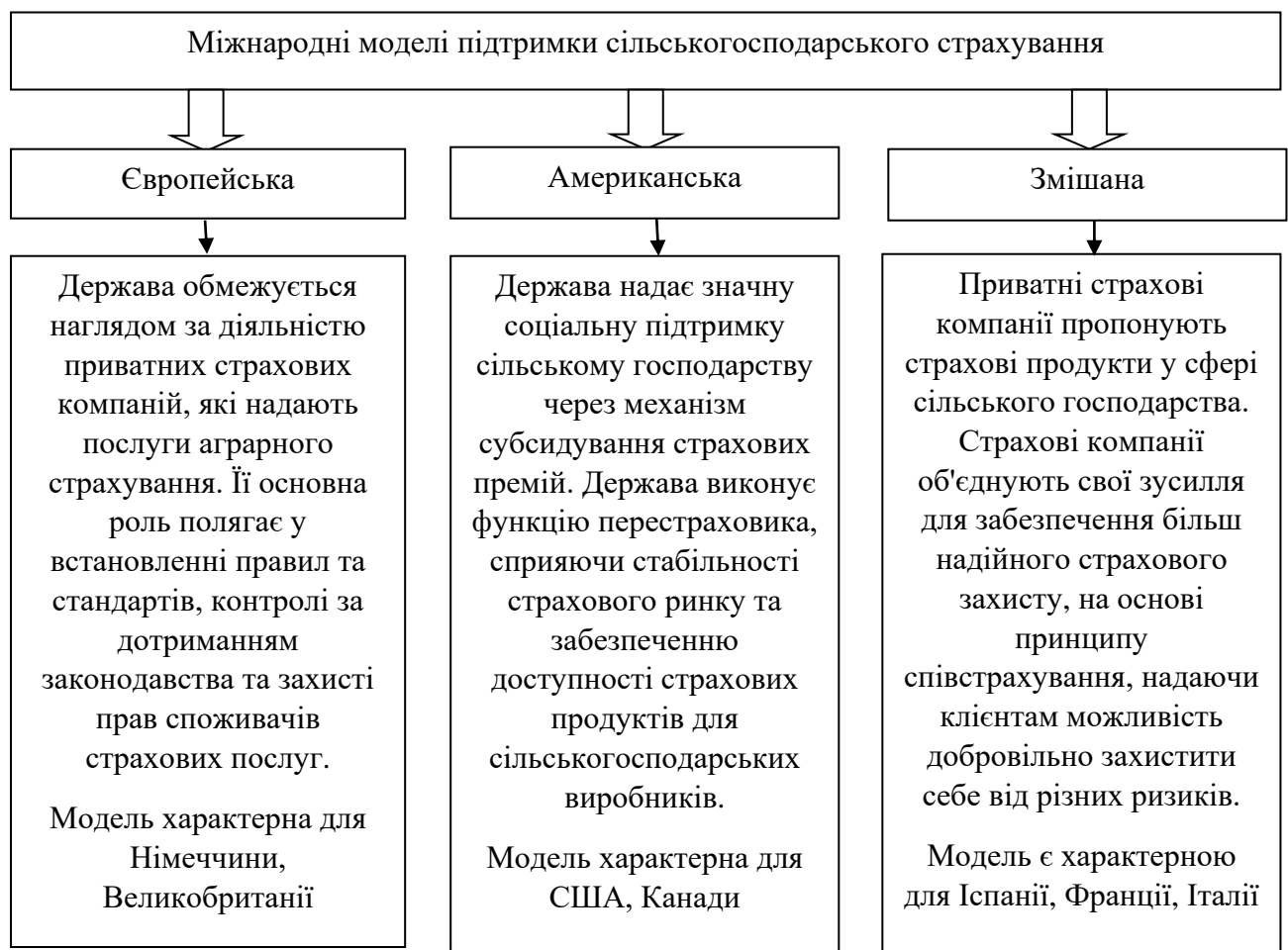

Рисунок 1.3 – Міжнародні моделі підтримки сільськогосподарського страхування

Джерело: побудовано автором на основі [2, 32, 39].

Європейська модель сільськогосподарського страхування характеризується поєднанням приватного страхування, державної підтримки та ефективних механізмів управління ризиками, що забезпечує її високу ефективність і стійкість. Перевагами такої системи є: зменшення фінансового навантаження на фермерів завдяки субсидіям, справедливі страхові тарифи, адаптовані до індивідуальних ризиків, стійкість до катастрофічних збитків через механізми перестраховування, висока обізнаність фермерів і довіра до страхових продуктів. Втім, для отримання державної підтримки фермери повинні відповідати встановленим критеріям, таким як вирощування певних культур або дотримання екологічних стандартів. Уряди країн, до прикладу Німеччини, контролює якість страхових продуктів та відповідність їхніх умов вимогам законодавства.

«В італійській, німецькій, французькій та австрійській системах аграрного страхування характерним є розподіл обов'язків, за якого страхові компанії займаються розробкою страхових продуктів для покриття аграрних ризиків, тоді як держава контролює процеси страхового та перестраховального захисту аграрних виробників» [28, с. 24].

Аналізуючи досвід Великої Британії, як одного із флагманів розвитку страхування, варто зазначити, що державна підтримка сільськогосподарського страхування реалізується через різноманітні ініціативи та програми уряду. Фермери можуть активно подавати заявки на отримання грантів та участь у різноманітних програмах залучення додаткового фінансування, але одержання прямих субсидій на страхування є радше винятком, а ніж поширеною практикою підтримки сільськогосподарських виробників. Британський уряд інвестує в наукові дослідження, спрямовані на розвиток сільського господарства, зокрема на вдосконалення систем управління ризиками та розробку нових страхових продуктів, особлива увага приділяється розробкам інноваційних страхових продуктів.

Американська модель аграрного страхування характеризується активною участю держави у функціонуванні ринку страхування сільськогосподарської продукції. «У Сполучених Штатах державна підтримка сільськогосподарського

страхування в переважній більшості здійснюється через федеральну урядову програму страхування врожаю, якою керує Міністерство сільського господарства США (USDA) через власне Агентство з управління ризиками (RMA)» [39, с. 173]. Ця система є однією з найрозвиненіших у світі завдяки комплексному підходу до підтримки аграрного сектора економіки, який поєднує фінансову допомогу, регуляторні механізми та інноваційні підходи до управління ризиками. Сільськогосподарські товаровиробники мають можливість застрахуватися від широкого спектра ризиків, включаючи погодні катаклізми, зниження врожайності та падіння цін на сільськогосподарську продукцію. Страхові програми покривають до 75-85% витрат у разі настання страхового випадку, що забезпечує стабільність агровиробництва. Держава субсидує значну частину страхових премій, що робить страхування доступнішим для фермерів. Також на рівні держави запроваджено програми, які забезпечують стандартизовані умови страхування та прозорий механізм виплат. Крім того, функціонують спеціальні фонди для покриття катастрофічних збитків, які дозволяють страховим компаніям залишатися фінансово стійкими навіть у разі масштабних збитків.

Завдяки державній підтримці страхові компанії можуть пропонувати фермерським господарствам конкурентні умови страхування. Ризик банкрутства страхових компаній значно знижений завдяки гарантіям з боку федеральних програм. У системі активно впроваджуються нові підходи, такі як індексаційне страхування (виплати базуються на погодних індексах чи врожайності регіону), розробка продуктів страхування доходу, які враховують не лише врожайність, а й коливання ринкових цін.

Американська модель демонструє успішний приклад взаємодії приватного сектору та держави, спрямованої на створення надійної системи захисту агровиробників. Вона забезпечує стійкість аграрного сектора, сприяє інвестиціям у сільське господарство та мінімізує вплив природних катаклізмів і ринкових криз. Такий підхід може слугувати орієнтиром для вдосконалення системи агрострахування в інших країнах, зокрема і в Україні.

Змішана модель аграрного страхування поєднує елементи американської та європейської систем і базується на активній участі приватних страхових компаній у страхуванні сільськогосподарських ризиків, а також використанні ринкових механізмів регулювання із мінімальним втручанням держави. Приватні страхові компанії відіграють ключову роль у створенні, впровадженні та адмініструванні страхових продуктів. Вони конкурують між собою, що стимулює інновації та покращення якості послуг. Ця модель прагне забезпечити баланс між ефективністю приватного сектора та підтримкою з боку держави для гарантування стабільності ринку.

2 Аналітичні аспекти управління сільськогосподарським страхуванням

2.1 Аналіз фінансових показників діяльності вітчизняних страхових компаній у 2021-2023 роках

Сучасний стан розвитку ринку сільськогосподарського страхування характеризується як динамічний, проте неоднорідний. У різних країнах рівень розвитку цього сегменту страхування залежить від економічних, кліматичних, політичних та соціальних чинників. В цілому, ринок сільськогосподарського страхування демонструє зростання, особливо в країнах з розвинутою аграрною економікою. У таких країнах активно впроваджуються цифрові технології, що дозволяє оптимізувати процеси управління ризиками та зменшувати витрати. Втім, у багатьох країнах, зокрема і в Україні, розвиток ринку сільськогосподарського страхування стримується через економічні кризи, високі інфляційні ризики, обмежений доступ до фінансових ресурсів аграрних виробників і недостатній рівень капіталізації страхових компаній.

Незважаючи на важливість сільськогосподарського страхування як інструменту захисту аграрних підприємств від фінансових втрат, спричинених різноманітними ризиками, його рівень проникнення в Україні залишається досить низьким порівняно з іншими розвиненими країнами. Для багатьох українських аграріїв, особливо дрібних та середніх господарств, вартість страхових полісів є значним фінансовим тягарем та не дозволяє ефективно використовувати такий інструмент в своїй діяльності. В умовах війни, вітчизняний ринок сільськогосподарського страхування зіштовхнувся з додатковими проблемами, такими як підвищені ризики, відсутність довгострокового планування, зростання збитковості, відтік страхувальників та невизначеність економічного середовища.

Проаналізуємо основні показники вітчизняного ринку страхування сільськогосподарської продукції в 2021-2023 роках (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні показники вітчизняного ринку страхування сільськогосподарської продукції в 2021-2023 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-) млн грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Валові надходження страхових платежів (премій, внесків)	246,3	81,8	53,2	-164,5	-28,6	-66,79	-34,96
у тому числі: від страховальників - фізичних осіб;	5,8	4,6	4,1	-1,2	-0,5	-20,69	-10,87
від страховальників-юридичних осіб (крім перестраховальників)	240,6	77,2	49,1	-163,4	-28,1	-67,91	-36,40
Частки страхових платежів (премій, внесків), які повертаються страховальникам (перестраховальникам)	0,2	1,1	0,1	0,9	-1	450,00	-90,91
Частки страхових платежів (премій, внесків), які сплачуються перестраховикам	159,5	53,7	14,9	-105,8	-38,8	-66,33	-72,25
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	2625	453	176	-2172	-277	-82,74	-61,15
Страхові відшкодування:	166,7	30	21,2	-136,7	-8,8	-82,00	-29,33
у тому числі: фізичним особам;	1,4	1	1,1	-0,4	0,1	-28,57	10,00
юридичним особам (крім перестраховальників);	145,5	29	20,1	-116,5	-8,9	-80,07	-30,69
перестраховальникам	19,8	0	0	-19,8	0	-100,00	-
Частки страхових виплат/відшкодувань, компенсовані перестраховиками	150,2	24,1	7,3	-126,1	-16,8	-83,95	-69,71
Максимальна страхова виплата/відшкодування за окремим страховим випадком	18,9	4,5	5,2	-14,4	0,7	-76,19	15,56
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду	20872	15191	14735	-5681	-456	-27,22	-3,00
у тому числі зі страховальниками – фізичними особами	20552	15093	14647	-5459	-446	-26,56	-2,96
зі страховальниками – юридичними особами	320	98	88	-222	-10	-69,38	-10,20
Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування (за окремою застрахованою особою)	276,5	150	91	-126,5	-59	-45,75	-39,33
Загальний обсяг відповідальності	4237,8	1952,1	1956,1	-2285,7	4	-53,94	0,20

Джерело: побудовано за даними НБУ

На основі проведеного аналізу відмітимо, що протягом 2021-2023 років валові надходження страхових платежів (премій, внесків) мали тенденцію до скорочення. Так, у 2022 році, порівняно з 2021 роком валові премії за договорами страхування сільськогосподарської продукції зменшилися на 66,79 % або на 164,5 млн грн і склали 81,8 млн грн. У 2023 році обсяг валових премій, у порівнянні з 2022 роком зменшився на 34,96% або на 28,6 млн грн і склав 53,2 млн грн.

Що стосується структури валових премій, то протягом аналізованого періоду переважала частка надходжень від страхувальників-юридичних осіб (крім перестраховальників). Так у 2021 році питома вага надходжень від страхувальників-юридичних осіб (крім перестраховальників) становила 97,63 %. У 2022 році їх частка склала 94,38 %, що на 3,31 в.п. менше, ніж у 2021 році. У 2023 році питома вага валових надходжень страхових платежів від страхувальників-юридичних осіб (крім перестраховальників), у порівнянні з 2022 роком зменшилася на 2,08 в.п. і склала 92,29 %.

У 2022 році валові надходження страхових платежів від страхувальників – фізичних за договорами страхування сільськогосподарської продукції, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 20,69 % або на 1,2 млн грн і склали 4,6 млн грн, а у 2023 році в порівнянні з 2022 роком їх обсяг зменшився на 10,87 % і склав 4,1 млн грн.

У 2023 році валові надходження страхових платежів від страхувальників-юридичних осіб (крім перестраховальників) за договорами страхування сільськогосподарської продукції, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 67,91 % або на 163,4 млн грн і склали 77,2 млн грн. У 2023 році спостерігалось подальше скорочення надходжень за договорами. Так, у порівнянні з 2022 роком їх обсяг зменшився на 36,4 % або на 28,1 млн грн і склав 49,1 млн грн.

Валових надходження страхових платежів (премій, внесків) від перестраховальників протягом аналізованого періоду не було.

Динаміка валових надходження страхових платежів (премій, внесків) за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках в розрізі страхувальників наведена на рисунку 2.1.

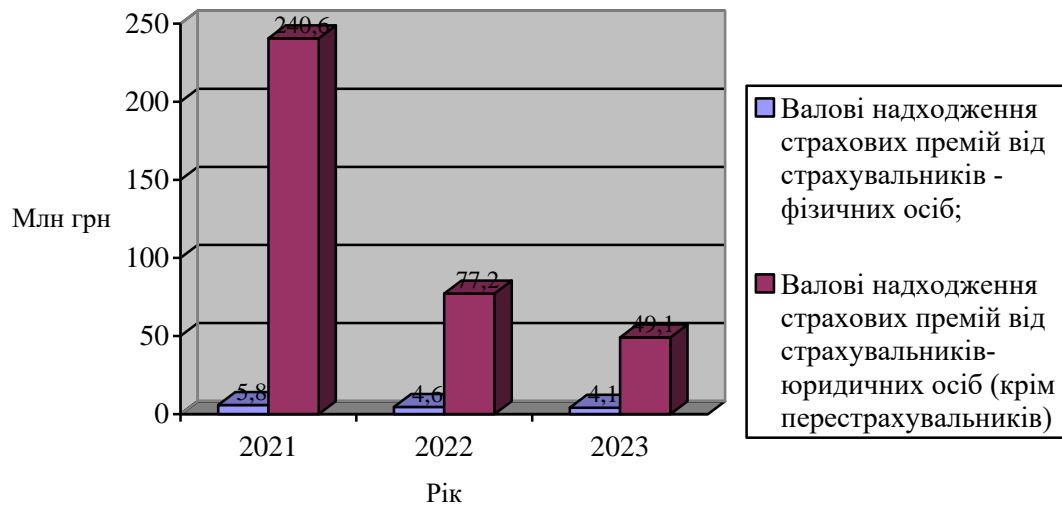

Рисунок 2.1 – Динаміка валових надходження страхових платежів (премій, внесків) за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках в розрізі страховальників

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

Частки страхових платежів (премій, внесків), які повертаються страховальникам (перестраховальникам) протягом 2021-2023 років були не значними. Так, у 2021 році їх обсяг склав 0,2 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком їх обсяг зріс на 0,9 млн грн і склав 1,1 млн грн. У 2023 році обсяг страхових платежів (премій, внесків), які повертаються страховальникам (перестраховальникам) склав 0,1 млн грн, що на 90,91 % менше, ніж у 2022 році.

Частки страхових платежів (премій, внесків), які сплачуються перестраховикам у 2022 році склали 53,7 млн грн, що на 66,33 % або на 105,8 млн грн менше, ніж у 2021 році. У 2023 році продовжилося зменшення даного показника. Так частки страхових платежів (премій, внесків), які сплачуються перестраховикам зменшилася у порівнянні з 2022 роком на 72,25 % і склала 14,9 млн грн.

Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань протягом 2021-2023 років також зменшилася.

У 2022 році їх кількість зменшилася на 82,74 % у порівнянні з 2021 роком, а у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком – на 61,15 %.

Загальний обсяг страхових відшкодувань за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021 році становив 166,7 млн грн. У 2022 році їх обсяг суттєво зменшився, а саме, у порівнянні з 2021 році на 82 % або на 136,7 млн грн і склав 30 млн грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком обсяг страхових відшкодувань за договорами страхування сільськогосподарської продукції зменшився на 29,33 % або ще на 8,8 млн грн і склав 21,2 млн грн.

Зважаючи на структуру страхових премій за договорами страхування сільськогосподарської продукції та суттєве переважання в ній частки премій від юридичним особам (крім перестраховальників), структура страхових виплат є аналогічною. Так частка виплат юридичним особам у 2021 році склала 87,28 %. У 2022 році їх частка склала 96,67 %, що на 9,38 в.п. більше, ніж у 2021 році. У 2023 році питома вага страхових виплат юридичним особам (крім перестраховальників) склала 94,81 %, що на 1,86 в.п. менше, ніж у 2022 році.

Обсяг страхових відшкодувань фізичним особам за страхуванням сільськогосподарської продукції у 2022 році склав 1 млн грн, що на 28,57 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг відшкодувань фізичним особам склав 1,1 млн грн, що на 10 % більше, ніж у 2022 році.

Обсяг страхових відшкодувань юридичним особам (крім перестраховальників) за страхуванням сільськогосподарської продукції у 2021 році становив 145,5 млн грн. У 2022 році їх обсяг суттєво скоротився, у порівнянні з 2021 роком, а саме на 80,07 % або на 116,5 млн грн і склав 29 млн грн. У 2023 році обсяг страхових відшкодувань юридичним особам (крім перестраховальників) за страхуванням сільськогосподарської продукції зменшився на 30,69 % або на 8,9 млн грн, у порівнянні з 2022 роком і склав 20,1 млн грн.

Страхові відшкодування перестраховальникам у 2021 році склали 19,8 млн грн. У 2022 та 2023 роках обсяг страхових відшкодувань

перестраховальникам не було здійснено, у зв'язку із відсутність договорів з такими групами страхувальників.

Динаміка страхових відшкодувань за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках в розрізі страхувальників наведена на рисунку 2.2.

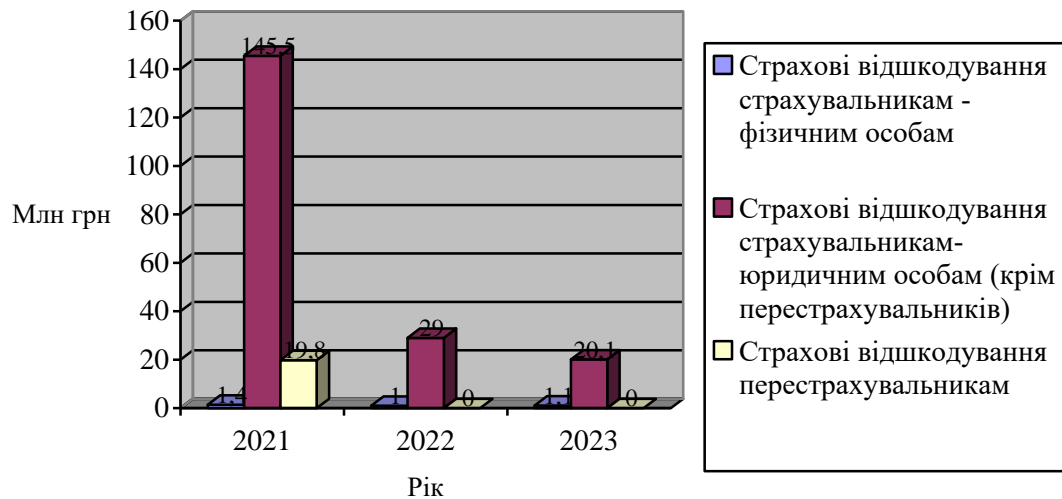

Рисунок 2.2 – Динаміка страхових відшкодувань за договорами страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках в розрізі страхувальників

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

Частки страхових виплат/відшкодувань, компенсовані перестраховиками у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 83,95 % або на 126,1 млн грн і склала 24,1 млн грн. У 2023 році страхові виплати компенсовані перестраховиками склали 7,3 млн грн, що на 69,71 % або на 16,8 млн грн менше, ніж у 2022 році.

Максимальне страхове відшкодування за окремим страховим випадком сільськогосподарського страхування у 2021 році становило 18,9 млн грн. У 2022 році його сума зменшилася на 76,19 % у порівнянні з 2021 роком і склала 4,5 млн грн. У 2023 році спостерігалось незначне зростання розміру максимального страхового відшкодування за договорами

сільськогосподарського страхування у порівнянні з 2022 роком, а саме ріс на 15,56 %. Сума відшкодування склала 5,2 млн грн.

Кількість договорів сільськогосподарського страхування у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 27,22 %, а у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком їх кількість зменшилася на 3 %. У загальній структурі укладених договорів сільськогосподарського страхування протягом аналізованого періоду переважали договори укладені із страхувальниками- фізичними особами. Так, у 2021 році частка сільськогосподарських договорів укладених з фізичними особами склала 98,47 %. У 2022 році питома вага договорів укладених з фізичними особами склала 99,38 %, а у 2023 році – 99,40 %.

Кількість договорів страхування зі страхувальниками – фізичними особами у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 26,56 %, а у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком їх кількість зменшилася на 2,96 %.

Кількість договорів страхування зі страхувальниками – юридичними особами у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 69,38 %, а у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком їх кількість зменшилася на 10,2 %.

Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування (за окремою застрахованою особою) у 2021 році становила 276,5 млн грн. У 2022 році максимальний розмір страхової суми за одним сільськогосподарським договором зменшився на 45,75 %, у порівнянні з 2021 роком і склав 150 млн грн. У 2023 році максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування склала 91 млн грн, що на 39,33 % або на 59 млн грн менше, ніж у 2022 році.

Загальний обсяг відповідальності страхових компаній за договорами сільськогосподарського страхування у 2021 році становив 4237,8 млн грн. У 2022 році він зменшився на 53,94 % або на 2285,7 млн грн, у порівнянні з 2021 роком і склав 1952,1 млн грн. У 2023 році загальний обсяг відповідальності страхових компаній склав 1956,1 млн грн, що на 0,2 % більше, ніж у 2022 році. Зростання на 4 млн грн є незначним, тому можна вважати, що рівень відповідальності страховиків у 2023 році був на рівні 2022 року.

Проаналізувавши основні показники розвитку сільськогосподарського страхування відмітимо суттєве скорочення ринку.

Проаналізуємо динаміку обсягу страхових резервів та витрат на обслуговування договорів страхування сільськогосподарської продукції у 2021-2023 роках (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка обсягу страхових резервів та витрат на обслуговування договорів страхування сільськогосподарської продукції 2021-2023 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-) млн грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Резерви незароблених премій на кінець звітного періоду	27,1	4,8	5,7	-22,3	0,9	-82,29	18,75
Частка перестраховиків у резервах незароблених премій на кінець звітного періоду	9,1	1,2	1,7	-7,9	0,5	-86,81	41,67
Величина технічних резервів інших, ніж резерви незароблених премій, на кінець звітного періоду, у тому числі :	20,2	21,9	8,1	1,7	-13,8	8,42	-63,01
резерв заявлених, але не виплачених збитків;	5,3	16,0	6,9	10,7	-9,1	201,89	-56,88
резерв збитків, які виникли, але не заявлені;	14,9	5,9	1,2	-9	-4,7	-60,40	-79,66
Частка перестраховиків у резервах збитків, що виникли, але не заявлені, на кінець звітного періоду	10	4,8	0,5	-5,2	-4,3	-52,00	-89,58
Частка перестраховиків у резервах заявлених, але не виплачених збитків	8	3,3	1,6	-4,7	-1,7	-58,75	-51,52
Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів страхування (аквізиційні витрати)	18,2	12,4	16,6	-5,8	4,2	-31,87	33,87
у тому числі: на агентські винагороди	15,4	10,6	14,6	-4,8	4	-31,17	37,74
Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів перестраховування	1,0	0,2	0,2	-0,8	0	-80,00	0
у тому числі на винагороди брокерам-нерезидентам	1,0	0,2	0,2	-0,8	0	-80,00	0
Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків (ліквідаційні витрати), які сталися у звітному періоді	0,1	0	0	-0,1	0	-100,00	-
на оплату експертних (оцінних) робіт	0,1	0	0	-0,1	0	-100,00	-

Джерело: побудовано за даними НБУ

Величина резерву незароблених премій за сільськогосподарським страхуванням у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 82,29 % або на 22,3 млн грн і склала 4,8 млн грн. У 2023 році обсяг резервів незароблених премій склав 5,7 млн грн, що на 18,75 % або на 0,9 млн грн більше, ніж у 2022 році.

Частка перестраховиків у резервах незароблених премій на кінець 2021 року становила 9,1 млн грн або 33,58 % від загального обсягу резерву. При чому перестраховиками за договорами сільськогосподарського страхування виступали нерезиденти України. У 2022 році частка перестраховиків у резервах незароблених премій становила 25 %, що на 8,58 в.п. менше, ніж у 2021 році або 1,2 млн грн. В порівнянні із минулим 2021 роком обсяг перестраховування за сільськогосподарськими договорами зменшився на 86,81 %. Перестраховиками за договорами сільськогосподарського страхування виступали виключно нерезиденти України. Зменшення обсягів перестраховування у 2022 році було спричинено нападом росії та початком війни в Україні, оскільки значна частина перестраховиків-нерезидентів вийшли із страхового ринку України або призупинили активну діяльність у зв'язку із значним зростанням рівня ризиків та неможливістю вітчизняних страховиків сплачувати кошти за договорами перестраховування. У 2023 році частка перестраховиків у резервах незароблених премій становила 29,82 %, що на 4,82 в.п. більше, ніж у 2022 році або 1,7 млн грн. В порівнянні із минулим 2022 роком обсяг перестраховування за сільськогосподарськими договорами зріс на 0,5 %, проте не вийшов на довоєнний рівень. Перестраховиками, як і у 2021 та 2022 роках за договорами сільськогосподарського страхування виступали виключно нерезиденти України.

Величина технічних резервів інших, ніж резерви незароблених премій за сільськогосподарським страхуванням у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зросла на 8,42 % або на 1,7 млн грн і склала 21,9 млн грн. У 2023 році обсяг резервів збитків склав 8,1 млн грн, що на 63,01 % або на 13,8 млн грн менше, ніж у 2022 році.

Резерв заявлених, але не виплачених збитків за договорами сільськогосподарського страхування у 2022 році становив 16 млн грн, що на 201,89 % або на 10,7 млн грн більше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг резерву заявлених, але не виплачених збитків зменшився у порівнянні з 2022 роком на 56,88 % або на 9,1 млн грн і склав 6,9 млн грн.

Резерв збитків, які виникли, але не заявлені за договорами сільськогосподарського страхування у 2022 році становив 5,9 млн грн, що на 60,4 % або на 9 млн грн менше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг резерву збитків, які виникли, але ще не заявлені зменшився у порівнянні з 2022 роком на 79,66 % або на 4,7 млн грн і склав 1,2 млн грн.

Зменшення резерву збитків свідчить про скорочення виплат за договорами сільськогосподарського страхування.

Динаміка обсягу страхових резервів за сільськогосподарським страхуванням у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.3.

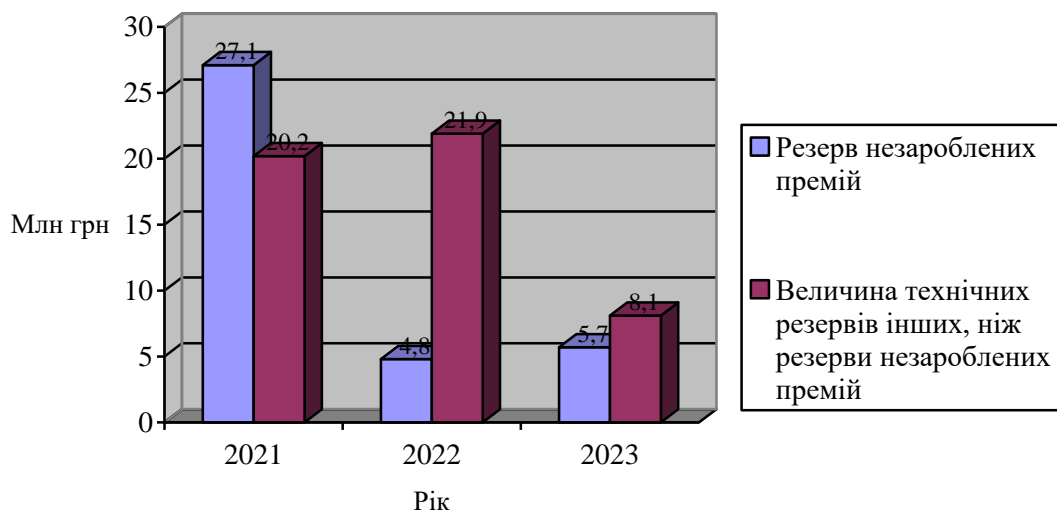

Рисунок 2.3 – Динаміка обсягу страхових резервів за сільськогосподарським страхуванням у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.2

Частка перестраховиків у резервах збитків, що виникли, але не заявлені на кінець 2021 року становила 10 млн грн або 67,11 % від загального обсягу резерву. При чому перестраховиками за договорами сільськогосподарського

страхування виступали нерезиденти України. У 2022 році частка перестраховиків у резервах збитків, що виникли, але не заявлені становила 81,36 %, що на 14,24 в.п. більше, ніж у 2021 році або 4,8 млн грн. В порівнянні із минулим 2021 роком частка перестраховиків у резервах збитків, що виникли, але не заявлені зменшилася на 52 %. У 2023 році частка у даних резервах становила 41,67 %, що на 39,69 в.п. менше, ніж у 2022 році або 0,5 млн грн. В порівнянні із минулим 2022 роком частка перестраховиків у резервах збитків, що виникли, але не заявлені зменшилася на 89,58 %. Перестраховиками, як і у 2021 та 2022 роках виступали виключно нерезиденти України.

Частка перестраховиків у резервах заявлених, але не виплачених збитків у 2022 році становила 3,3 млн грн, що на 58,75 % або на 4,7 млн грн менше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг перестраховування у резервах заявлених, але не виплачених збитків склав 1,6 млн грн, що на 51,52 % або на 1,7 млн грн менше, ніж у 2022 році. Протягом 2021-2023 років перестраховиками у резервах заявлених, але не виплачених збитків виступали виключно міжнародні компанії.

Дослідивши зміни у резервах страхових компаній, які здійснюють сільськогосподарське страхування проаналізуємо динаміку витрат на обслуговування договорів сільськогосподарського страхування.

Аквізиційні витрати страхових компаній у 2021 році становили 18,2 млн грн. У 2022 році обсяг витрат на укладанням та пролонгацію договорів сільськогосподарського страхування, у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 31,87 % або на 5,8 млн грн і склав 12,4 млн грн. У 2023 році, обсяг аквізиційних витрат, у порівнянні з 2022 роком, зріс на 33,87 % або на 4,2 млн грн і склав 16,6 млн грн. Зростання обсягу витрат на укладання та пролонгацію договорів у 2023 році не пов'язане із зростанням кількості укладених договорів, оскільки їх кількість у порівнянні з 2022 роком зменшилася, а пов'язано із здороженням цін та зростанням рівня інфляції в країні.

Що стосується виплати агентських винагород, що є частиною аквізиційних витрат, то у 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком зменшився на 31,17 % або на 4,8 млн грн і склав 10,6 млн грн. У 2023 році сума

агентських винагород зросла, у порівнянні з 2022 роком на 37,74 % або на 4 млн грн і склала 14,6 млн грн, що спричинено зростанням рівня заробітної плати страхових посередників.

Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів перестраховування у 2021 році становили 1 млн грн. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 80 % або на 800 тис. грн і скла 200 тис. грн. У 2023 році обсяг витрат на укладання та пролонгацію договорів перестраховування не змінився і залишився на рівні 2022 року. Усі витрати пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів перестраховування протягом аналізованого періоду склалися в повному обсязі із витрат на оплату послуг брокерів-нерезидентів, як допомагали укладати міжнародні договори перестраховування.

Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків (ліквідаційні витрати) у 2021 році становили 100 тис. грн і склалися виключно із оплати експертних (оцінних) робіт. У 2022 році та 2023 році таких витрат не було здійснено вітчизняними страховими компаніями, що працюють на ринку сільськогосподарського страхування.

Таким чином, проаналізувавши основні показники сільськогосподарського страхування відмітимо суттєве падіння ринку у 2022-2023 роках, що є результатом комбінації воєнних, економічних і соціальних факторів. Так, значні території сільськогосподарських угідь опинилися в зоні бойових дій, що унеможливило їх використання або зробило ризики занадто високими для страхування. Також через постійні обстріли суттєвого пошкодження зазнала сільськогосподарська інфраструктура, зокрема елеватори, склади, транспортні мережі. Мінування сільськогосподарських земель створює додаткові ризики як для страхувальників так і страхових компаній. Також, впродовж 2022-2023 років відбулося значне падіння доходів аграрного сектору через втрату врожаю, зниження експорту та збільшення витрат на виробництво. В даний період спостерігається зниження врожайності через брак добрив, насіння, пального та інших ресурсів навіть в умовно спокійніших регіонах нашої країни.

Обмежений доступ до фінансових ресурсів зробив страхування недосяжним для багатьох фермерів, а девальвація гривні суттєво вплинула на вартість страхових премій і розрахунки з міжнародними перестраховиками.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

АТ «СК «ІНГО» є частиною фінансово-промислової групи DCH, яка заснована українським бізнесменом Олександром Ярославським. Бізнес-холдинг DCH включає підприємства, які працюють в різних галузях економіки включаючи фінанси, промисловість, транспорт, будівництво.

Страхова компанія ІНГО заснована у 1994 році. Маючи понад 30 років досвіду, ІНГО є визнаним лідером страхового ринку України, демонструючи стабільні фінансові результати та високі обсяги бізнесу. Компанія має бездоганну репутацію на страховому ринку України, що підтверджується численними нагородами та відзначенням її важливості для національної економіки. АТ «СК «ІНГО», визнана Національним банком України як суспільно важлива, є надійним партнером для мільйонів українців.

Компанія надає комплексні страхові рішення для бізнесу та приватних осіб, пропонуючи широкий спектр страхових продуктів, включаючи страхування відповідальності, майна та здоров'я. Втім, страхова компанія є універсальною, а тому страхування відповідальність, майна та здоров'я є лише деякими з багатьох видів страхування, які ІНГО пропонує страхувальникам.

Протягом 2023 року страхова компанія уклала 640 тис. договорів, 1172 млн грн було відшкодовано страхувальникам, 320,5 млн грн було вивалено за договорами КАСКО, 450,6 млн грн – за договорами добровільного медичного страхування. Також протягом року страхова компанія здійснила одну з найбільших в історії України виплату за страховим випадком на промисловому об'єкті, сума страхового відшкодування склала 42 млн дол. США.

Проаналізуємо основні показники діяльності страхової компанії у 2021-2023 році.

Здійснимо аналіз обсягу та структуру активів АТ «СК «ІНГО» у 2021–2023 роках (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка структури активів АТ «СК «ІНГО» за 2021–2023 роки

Актив	Рік			Частка в структурі,%			Відхилення, %	
	2021, тис. грн	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2021	2022	2023	2022/ 2021р.	2023/ 2022р.
				р.	р.	р.		
Необоротні активи								
Нематеріальні активи	53558	71576	84706	2,13	2,34	2,30	0,22	-0,04
Незавершені капітальні інвестиції	42778	35013	27212	1,70	1,15	0,74	-0,55	-0,41
Основні засоби	220949	241954	234969	8,77	7,92	6,39	-0,86	-1,53
Інвестиційна нерухомість	9335	9287	9146	0,37	0,30	0,25	-0,07	-0,06
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі ін. підв	157427	176091	175865	6,25	5,76	4,78	-0,49	-0,98
Інші фінансові інвестиції	190673	41391	276822	7,57	1,35	7,53	-6,22	6,17
Відстрочені аквізиційні витрати	128114	129450	174037	5,09	4,24	4,73	-0,85	0,50
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	207547	234042	369909	8,24	7,66	10,06	-0,58	2,40
Усього необоротних активів	1010381	938804	1352666	40,12	30,72	36,78	-9,41	6,06
Оборотні активи								
Запаси	1031	838	845	0,04	0,03	0,02	-0,01	0,00
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	368409	351622	442667	14,63	11,50	12,04	-3,13	0,53
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	266	304	367	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	31	14	0	0,001	0,0005	0,00	-0,0007	-0,0005
Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів	12380	15413	20643	0,49	0,50	0,56	0,01	0,06
Інша поточна дебіторська заборгованість	64238	52652	75508	2,55	1,72	2,05	-0,83	0,33
Поточні фінансові інвестиції	712800	1219668	1249900	28,31	39,91	33,98	11,60	-5,92
Гроші та їх еквіваленти:	53516	189995	96417	2,13	6,22	2,62	4,09	-3,60
Готівка	83	185	164	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00
Рахунки в банках	52796	189239	95249	2,10	6,19	2,59	4,10	-3,60
Частка перестраховика у страхових резервах	295056	286983	438999	11,72	9,39	11,94	-2,33	2,55
Усього оборотні активи	1507727	2117489	2325346	59,88	69,28	63,22	9,41	-6,06
Усього активи	2518108	3056293	3678012	100	100	100	0	0

Джерело: побудовано та пораховано автором за даними [30]

На основі проведених розрахунків, які зазначені в таблиці 2.3 відзначимо, що у 2021 році найбільшу питому вагу у структурі активів займали поточні фінансові інвестиції, частка яких склала 28,31 %. Також, досить значною була і питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, що становила 14,63 %. Частка перестраховика у страхових резервах становила 11,72 %. Питома вага залишку коштів у централізованих страхових резервних фондах становила 8,24 %. Частка основних засобів склала 8,77 %, а інших фінансових інвестицій – 7,57%. Решта статей активів балансу страхової компанії не мала значного впливу на загальну структуру активів. У 2021 році, у структурі активів АТ «СК «ІНГО» переважають оборотні активи, питома вага яких склала 59,88 %.

У 2022 році найбільшу питому вагу у структурі активів страхової компанії займали поточні фінансові інвестиції, частка яких склала 39,91 %, що на 11,6 в.п. більше, ніж у 2021 році. Також, досить значною була і питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, що становила 11,5 %, що на 3,13 в.п. менше, ніж у 2021 році. Частка перестраховика у страхових резервах становила 9,39 %, що на 2,33 в.п. менше, ніж у 2021 році. Питома вага залишку коштів у централізованих страхових резервних фондах становила 7,66 %, що на 0,58 в.п. менше, ніж у 2021 році. Частка основних засобів, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 0,86 в.п. і склала 7,92 %. Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів, порівняно з 2021 роком зросла на 4,09 в.п. і склала 6,22 %. Решта статей активів балансу страхової компанії не мала значного впливу на загальну структуру активів. У 2021 році, у структурі активів АТ «СК «ІНГО» переважають оборотні активи, питома вага яких склала 69,28 %, що на 9,41 в.п. більше, ніж у 2021 році.

У 2023 році найбільшу питому вагу у структурі активів страхової компанії займали поточні фінансові інвестиції, частка яких склала 33,98 %, що на 5,92 в.п. менше, ніж у 2022 році. Також, досить значною була і питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, що становила 12,04 %, що на 0,53 в.п. більше, ніж у 2022 році. Частка перестраховика у страхових резервах становила 11,94 %, що на 2,55 в.п. більше, ніж у 2022 році. Питома

вага залишку коштів у централізованих страхових резервних фондах становила 10,06 %, що на 2,04 в.п. більше, ніж у 2022 році. Частка основних засобів, у порівнянні з 2022 роком зменшилася на 1,53 в.п. і склала 6,35 %. Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів, порівняно з 2022 роком зменшилася на 3,6 в.п. і склала 2,62 %. Решта статей активів балансу страхової компанії не мала значного впливу на загальну структуру активів. У 2021 році, у структурі активів АТ «СК «ІНГО» переважають оборотні активи, питома вага яких склала 63,22 %, що на 6,06 в.п. менше, ніж у 2022 році.

Дослідивши структуру активів АТ «СК «ІНГО» здійснимо аналіз обсяг та динаміку активів страховика у 2021-2023 роках (таблиця 2.4).

Нематеріальні активи страхової компанії у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком зросли на 33,64 % або на 18018 тис. грн і склали 71576 тис. грн. У 2023 році їх обсяг зріс на 18,34 % або на 13130 тис. грн, порівняно з 2022 роком, і склав 84706 тис. грн.

Незавершені капітальні інвестиції АТ «СК «ІНГО» протягом 2021-2023 років мали тенденцію до скорочення. Так, у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком їх обсяг зменшився на 18,15 % або на 27212 тис. грн і склав 35013 тис. грн, а у 2023 році незавершені капітальні інвестиції зменшилися на 22,28 %, порівняно з 2022 роком і склали 27212 тис. грн.

Основні засоби страхової компанії є досить значними. У 2021 році їх вартість становила 220949 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх вартість зросла на 9,51 % або на 21005 тис. грн і склала 241954 тис. грн. У 2023 році вартість основних засобів АТ «СК «ІНГО» дещо зменшилася (-2,89 %), порівняно з 2022 роком і склала 234969 тис. грн. Таке зменшення було не суттєвим і в 2023 році як і в попередніх роках страхова компанія демонструвала високий рівень забезпечення основними засобами.

Інвестиційна нерухомість страхової компанії у 2022 році склала 41391 тис. грн, що на 0,51 % або на 48 тис. грн менше, ніж у 2021 році. У 2023 році інвестиційна нерухомість зменшилася на 1,52 % або на 141 тис. грн і склала 9146 тис. грн

Таблиця 2.4 – Динаміка активу балансу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Необоротні активи							
Нематеріальні активи	53558	71576	84706	18018	13130	33,64	18,34
Незавершені капітальні інвестиції	42778	35013	27212	-7765	-7801	-18,15	-22,28
Основні засоби	220949	241954	234969	21005	-6985	9,51	-2,89
Інвестиційна нерухомість	9335	9287	9146	-48	-141	-0,51	-1,52
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі ін. під-в	157427	176091	175865	18664	-226	11,86	-0,13
Інші фінансові інвестиції	190673	41391	276822	-149282	235431	-78,29	568,80
Відстрочені аквізиційні витрати	128114	129450	174037	1336	44587	1,04	34,44
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	207547	234042	369909	26495	135867	12,77	58,05
Усього необоротних активів	1010381	938804	1352666	-71577	413862	-7,08	44,08
Оборотні активи							
Запаси	1031	838	845	-193	7	-18,72	0,84
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	368409	351622	442667	-16787	91045	-4,56	25,89
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	266	304	367	38	63	14,29	20,72
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	31	14	0	-17	-14	-54,84	-100,00
Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів	12380	15413	20643	3033	5230	24,50	33,93
Інша поточна дебіторська заборгованість	64238	52652	75508	-11586	22856	-18,04	43,41
Поточні фінансові інвестиції	712800	1219668	1249900	506868	30232	71,11	2,48
Гроші та їх еквіваленти:	53516	189995	96417	136479	-93578	255,02	-49,25
Готівка	83	185	164	102	-21	122,89	-11,35
Рахунки в банках	52796	189239	95249	136443	-93990	258,43	-49,67
Частка перестраховика у страхових резервах	295056	286983	438999	-8073	152016	-2,74	52,97
Усього оборотні активи	1507727	2117489	2325346	609762	207857	40,44	9,82
Усього активи	2518108	3056293	3678012	538185	621719	21,37	20,34

Джерело: побудовано та пораховано автором за даними [30]

Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств у 2022 році склали 176091 тис. грн, що на 11,86 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році їх обсяг зменшився на 0,13 % або на 226 тис. грн і склав 175865 тис. грн.

Інші фінансові інвестиції у 2022 році зменшилися на 78,29 % або на 149282 тис. грн, у порівнянні з 2021 роком і склали 41391 тис. грн. У 2023 році їх обсяг зріс на 568,8 % або на 235431 тис. грн і склав 276822 тис. грн.

Відстрочені аквізиційні витрати страхової компанії у 2022 році склали 129450 тис. грн, що на 1,04 % або на 1336 тис. грн більше, ніж у 2021 році. У 2023 році відстроченні аквізиційні витрати склали 174037 тис. грн, що на 34,44 % більше, ніж у 2022 році.

Залишок коштів АТ «СК «ІНГО» у централізованих страхових резервних фондах у 2021 році склав 207547 тис. грн. У 2022 році їх обсяг зріс на 12,77 % або на 26495 тис. грн і склав 234042 тис. грн. У 2023 році залишок коштів страхової компанії у централізованих страхових резервних фондах склав 369909 тис. грн, що на 58,05 % більше, ніж у 2022 році.

Загальний обсяг необоротних активів у 2022 році зменшився у порівнянні з 2021 роком на 7,08 % і склав 938804 тис. грн. У 2023 році обсяг необоротних активів страхової компанії зріс на 44,08 % у порівнянні з 2022 роком і склав 1352666 тис. грн.

Загальний обсяг запасів АТ «СК «ІНГО» у 2022 році склав 838 тис. грн, що на 18,72 % або на 193 тис. грн менше, ніж у 2021 році. У 2023 році запаси страхової компанії зросли на 0,84 % у порівнянні з 2022 роком і склали 845 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги у 2022 році у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 4,56 % або на 16787 тис. грн і склала 351622 тис. грн. У 2023 році її обсяг зріс на 25,89 %, порівняно з 2022 роком і склав 442667 тис. грн.

Дебіторська заборгованість страхової компанії за виданими авансами у 2022 році склала 304 тис. грн, що на 14,29 % більше, ніж у порівнянні з 2021 році. У 2023 році її обсяг, у порівнянні з 2022 роком зріс на 20,72 % або на 63 тис. грн і склав 367 тис. грн.

Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів у 2022 році склала 15413 тис. грн, що на 24,5 % або на 3033 тис. грн більше, ніж у 2021 році. У

2023 році її обсяг зріс на 33,93 % або на 5230 тис. грн, у порівнянні з 2022 році і склав 20643 тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість у 2022 році склала 52652 тис. грн, що на 18,04 % або на 11586 тис. грн менше, ніж у 2021 році. У 2023 році її обсяг зріс на 43,41 % або на 22856 тис. грн, у порівнянні з 2022 році і склав 75508 тис. грн.

Обсяг поточних фінансових інвестицій протягом аналізованого періоду мав тенденції до зростання. Так, у 2021 році поточні фінансові інвестиції АТ «СК «ІНГО» склав 712800 тис. грн. У 2022 році їх обсяг зріс на 71,11 % або на 506868 тис. грн, у порівнянні з 2021 роком і склав 1219668 тис. грн. У 2023 році обсяг поточних фінансових інвестицій страховика склав 1249900 тис. грн, що на 2,48 % або на 30232 тис. грн більше, ніж у 2022 році (рисунок 2.4).

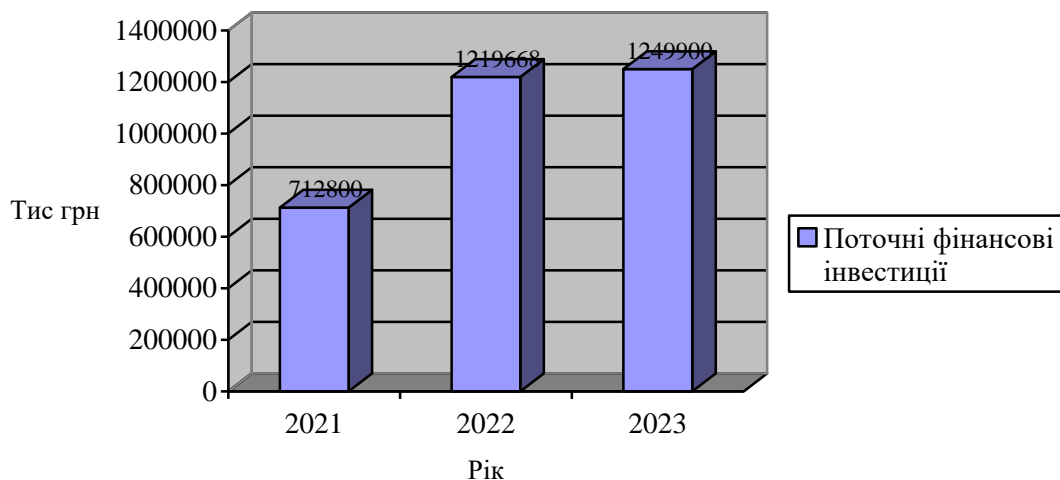

Рисунок 2.4 – Динаміка поточних фінансових інвестицій АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.4

Грошові кошти та їх еквіваленти страхової компанії у 2021 році склали 53516 тис. грн. У 2022 році їх обсяг зріс на 255,02 % у порівнянні з 2021 роком і склав 189995 тис. грн. У 2023 році обсяг грошових коштів АТ «СК «ІНГО» зменшився на 49,25 % або на 93578 тис. грн у порівнянні з 2022 роком і склав 96417 тис. грн.

Частка перестраховика у страхових резервах у 2021 році склала 295056 тис. грн. У 2022 році його частка зменшилася на 2,74 % у порівнянні з 2021 роком і склала 286983 тис. грн. У 2023 році частка перестраховика у страхових резервах АТ «СК «ІНГО» зросла на 52,97 % або на 152016 тис. грн у порівнянні з 2022 роком і склала 438999 тис. грн (рисунок 2.5).

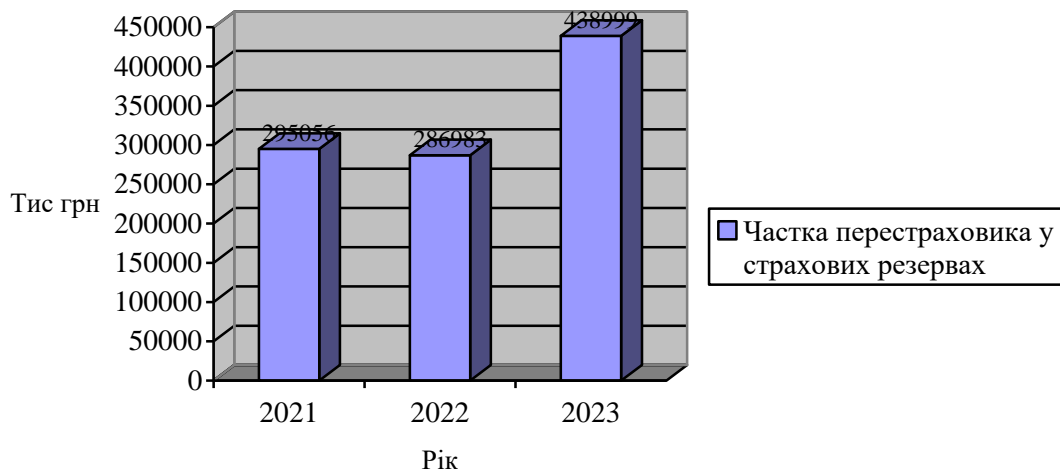

Рисунок 2.5 – Динаміка частки перестраховика у страхових резервах АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.4

Загальний обсяг оборотних активів у 2022 році зріс у порівнянні з 2021 роком на 40,44 % і склав 2117489 тис. грн. У 2023 році обсяг оборотних активів страхової компанії зріс на 9,82 % у порівнянні з 2022 роком і склав 2325346 тис. грн.

Загальний обсяг активів АТ «СК «ІНГО» у 2022 році зріс у порівнянні з 2021 роком на 21,37 % і склав 3056293 тис. грн. У 2023 році обсяг активів страхової компанії зріс на 20,34 % або на 621719 тис. грн у порівнянні з 2022 роком і склав 3678012 тис. грн.

Проаналізувавши активи АТ «СК «ІНГО» протягом 2021-2023 років дослідимо структуру та динаміку капіталу страхової компанії.

Структуру капіталу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках наведена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Структура пасиву балансу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Стаття	Роки, тис. грн			Частка в структурі, %			Відхилення, %	
	2021	2022	2023	2021р.	2022р.	2023р.	2022/ 2021р.	2023/ 2022 р.
Статутний капітал	305543	305543	305543	12,13	10,00	8,31	-2,14	-1,69
Капітал у дооцінках	72506	99723	98016	2,88	3,26	2,66	0,38	-0,60
Резервний капітал	94750	102785	143495	3,76	3,36	3,90	-0,40	0,54
Нерозподілений прибуток	297761	450168	644054	11,82	14,73	17,51	2,90	2,78
Усього власний капітал	770560	958219	1191108	30,60	31,35	32,38	0,75	1,03
Відстрочені податкові зобов'язання	13733	16057		0,55	0,53	0,48	-0,02	-0,04
Страхові резерви	1306483	1517188	1952938	51,88	49,64	53,10	-2,24	3,46
у тому числі резерв збитків	433042	687712	864182	17,20	22,50	23,50	5,30	0,99
резерв незароблених премій	873441	829476	1088756	34,69	27,14	29,60	-7,55	2,46
Усього довгострокових зобов'язань і забезпечень	1320216	1533245	1970641	52,43	50,17	53,58	-2,26	3,41
Поточна кредиторська заборгованість:								
за товари, роботи, послуги			2610	0,00	0,00	0,07	0,00	0,07
з бюджетом	22234	24772	29803	0,88	0,81	0,81	-0,07	0,00
зі страхування	1701	1735	2122	0,07	0,06	0,06	-0,01	0,00
з оплати праці	6591	7053	11619	0,26	0,23	0,32	-0,03	0,09
за страховою діяльністю	365851	481465	419741	14,53	15,75	11,41	1,22	-4,34
Поточні забезпечення	22234	49678	50271	0,88	1,63	1,37	0,74	-0,26
Інші поточні зобов'язання	8721	126	97	0,35	0,00	0,00	-0,34	0,00
Усього поточних зобов'язань	427332	564829	516263	16,97	18,48	14,04	1,51	-4,44
Баланс	2518108	3056293	3678012	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело : побудовано та пороховано за даними [30]

На основі проведеного аналізу відмітимо, що у 2021 році найбільшу питому вагу у структурі капіталу страхової компанії займали страхові резерви, частка яких склала 51,88 %. Також значною була частка поточної кредиторської заборгованості за страховою діяльністю, а саме 14,53 %. Питома вага статутного

капіталу страхової компанії становила 12,13%. Частка нерозподіленого прибутку становила 11,82 %. Інші статті пасиву балансу страховика не мали суттєвого впливу на структуру капіталу АТ «СК «ІНГО». У структурі капіталу переважав позиковий капітал, частка якого склала 69,4 %. Частка довгострокового позикового капіталу страхової компанії становила 52,43 %.

У 2022 році найбільшу питому вагу у структурі капіталу страхової компанії займали страхові резерви, частка яких у порівнянні із 2021 роком зменшилася на 2,24 в.п. і склала 49,64 %. Питома вага поточної кредиторської заборгованості за страховою діяльністю зросла на 1,22 в.п. у порівнянні з 2021 роком і склала 15,75 %. Питома вага статутного капіталу страхової компанії становила 10,0 %, що на 2,14 в.п. менше, ніж у 2021 році. Частка нерозподіленого прибутку становила 14,73 %, що на 2,9 в.п. більше, ніж у 2021 році. Інші статті пасиву балансу страховика не мали суттєвого впливу на структуру капіталу АТ «СК «ІНГО». У структурі капіталу переважав позиковий капітал, частка якого склала 68,65 %. Частка довгострокового позикового капіталу страхової компанії становила 50,17 %, що на 2,26 в.п. менше, ніж у 2021 році.

У 2023 році найбільшу питому вагу у структурі капіталу страхової компанії займали страхові резерви, частка яких у порівнянні із 2022 роком зросла на 3,46 в.п. і склала 53,1 %. Питома вага поточної кредиторської заборгованості за страховою діяльністю зменшилася на 4,34 в.п. у порівнянні з 2022 роком і склала 11,41 %. Питома вага статутного капіталу страхової компанії становила 8,31 %, що на 1,69 в.п. менше, ніж у 2022 році. Частка нерозподіленого прибутку становила 17,51 %, що на 2,78 в.п. більше, ніж у 2022 році. Інші статті пасиву балансу страховика не мали значного впливу на структуру капіталу АТ «СК «ІНГО». У структурі капіталу переважав позиковий капітал, частка якого склала 67,62 %. Частка довгострокового позикового капіталу страхової компанії становила 53,58 %, що на 3,41 в.п. більше, ніж у 2022 році.

Проаналізувавши структуру пасиву страхової компанії дослідимо динаміку складових капіталу у 2021-2023 років (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка капіталу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Статутний капітал	305543	305543	305543	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	72506	99723	98016	27217	-1707	37,54	-1,71
Резервний капітал	94750	102785	143495	8035	40710	8,48	39,61
Нерозподілений прибуток	297761	450168	644054	152407	193886	51,18	43,07
Усього власний капітал	770560	958219	1191108	187659	232889	24,35	24,30
Відстрочені податкові зобов'язання	13733	16057	0	2324	-16057	16,92	-100
Страхові резерви	1306483	1517188	1952938	210705	435750	16,13	28,72
у тому числі резерв збитків	433042	687712	864182	254670	176470	58,81	25,66
резерв незароблених премій	873441	829476	1088756	-43965	259280	-5,03	31,26
Усього довгострокових зобов'язань і забезпечень	1320216	1533245	1970641	213029	437396	16,14	28,53
Поточна кредиторська заборгованість:							
за товари, роботи, послуги	0	0	2610	0	2610	-	-
з бюджетом	22234	24772	29803	2538	5031	11,41	20,31
зі страхування	1701	1735	2122	34	387	2,00	22,31
з оплати праці	6591	7053	11619	462	4566	7,01	64,74
за страховою діяльністю	365851	481465	419741	115614	-61724	31,60	-12,82
Поточні забезпечення	22234	49678	50271	27444	593	123,43	1,19
Інші поточні зобов'язання	8721	126	97	-8595	-29	-98,56	-23,02
Усього поточних зобов'язань	427332	564829	516263	137497	-48566	32,18	-8,60
Баланс	2518108	3056293	3678012	538185	621719	21,37	20,34

Джерело: побудовано та пороховано автором за даними [30]

На основі проведеного аналізу відзначимо, що статутний капітал АТ «СК «ІНГО» на протязі аналізованого періоду не зазнав змін на був на рівні 305543 тис. грн.

Капітал у дооцінках страхової компанії у 2022 році становив 99723 тис. грн, що у порівнянні з 2021 роком більше на 37,54 % або на 27217 тис. грн. У 2023 році, у результаті переоцінки активів страхової компанії, що є на її балансі, обсяг капіталу у дооцінках зменшився на 1,71 % або на 1707 тис. грн в порівнянні з 2022 роком і склав 98016 тис. грн.

Резервний капітал протягом аналізованого 2021-2023 років мав тенденцію до зростання. Так, у 2022 році обсяг резервного капіталу страховика, у порівнянні з 2021 роком зріс на 8,48 % і склав 102785 тис. грн. У 2023 році його обсяг у порівнянні з 2022 роком зріс на 39,61 % або на 40710 тис. грн і склав 143495 тис. грн. Зростання обсягу резервного капіталу було спричинено тим, що страхова компанія була прибутковою в даний період і відповідно до вимог чинного законодавства з прибутку зобов'язана була відраховувати кошти до резервного капіталу. Втім, у зв'язку із складною економічною ситуацією в країні АТ «СК «ІНГО» було прийнято рішення про збільшення розміру відрахувань до резервного капіталу понад мінімально встановлений відсоток. Зростання резервного капіталу страхової компанії є критичним для забезпечення її фінансової стабільності, здатності виконувати зобов'язання перед клієнтами та відповідати вимогам регуляторів.

Також для зміцнення фінансової стійкості страхова компанія збільшувала обсяг нерозподіленого прибутку. Так, у 2021 році його обсяг склав 297761 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком його обсяг зріс на 51,18 % або на 152407 тис. грн і склав 450168 тис. грн. У 2023 році обсяг нерозподіленого прибутку у порівнянні з 2022 роком зріс на 43,07 % або на 193886 тис. грн і склав 644054 тис. грн.

Загальний обсяг власного капіталу АТ «СК «ІНГО» також мав тенденцію до зростання протягом 2021-2023 років. Зокрема, у 2021 році його обсяг становив 770560 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком власний капітал страхової компанії зріс на 24,35 % або на 187659 тис. грн. і склав 958219 тис. грн. У 2023 році його обсяг зріс на 24,3 % або на 232889 тис. грн і склав 1191108 тис. грн. Зростання власного капіталу страхової компанії є важливим показником, що характеризує її фінансову стійкість, платоспроможність, надійність та конкурентоспроможність. Власний капітал є основою для забезпечення виконання зобов'язань страхової компанії, розвитку бізнесу та управління ризиками.

Динаміка власного капіталу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.6

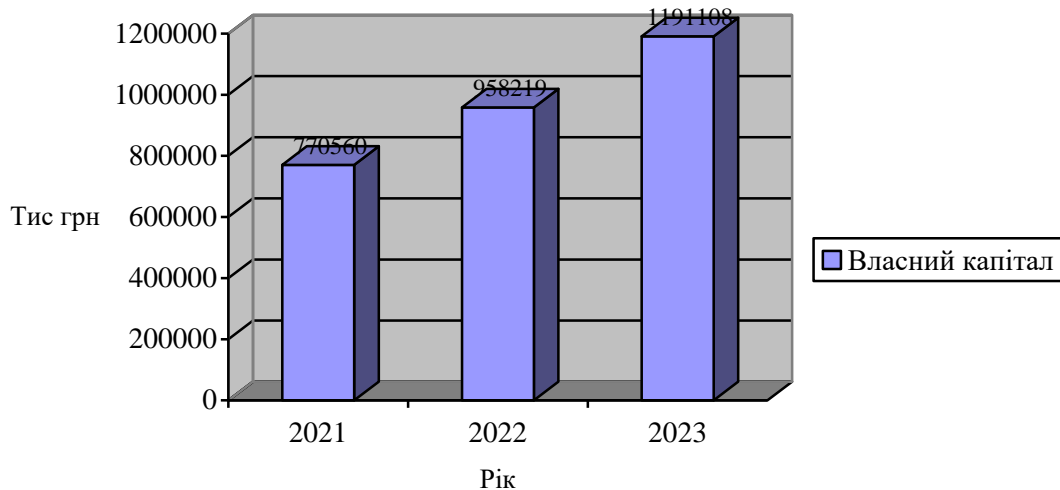

Рисунок 2.6 – Динаміка власного капіталу АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.6

Страхові резерви АТ «СК «ІНГО» протягом 2021-2023 років, не зважаючи на погіршення кон'юнктури страхового ринку, мали тенденцію до зростання, що свідчить про зростання обсягу укладених договорів страхування. Так, у 2021 році їх обсяг становив 1306483 тис. грн. У 2023 році страхові резерви АТ «СК «ІНГО», у порівнянні з 2022 роком, зросли на 16,13 % або на 210705 тис. грн і склали 1517188 тис. грн. У 2023 році їх обсяг зріс на 28,72 % порівняно з 2022 роком і склав 1952938 тис. грн. Збільшення обсягу страхових резервів є ключовим показником фінансової стійкості страхової компанії. Страхові резерви слугують фондом для виплати страхових відшкодувань страхувальникам у разі настання страхових випадків та виступають інвестиційним капіталом .страхової компанії.

Резерви збитків у 2022 році склали 687712 тис. грн, що на 58,81 % більше, ніж у 2021 році, а у 2023 році їх обсяг зріс на 25,66 %, порівняно з 2022 роком, і склав 864182 тис. грн.

Резерви незароблених премій у 2022 році склав 829476 тис. грн, що на 5,03 % менше, ніж у 2021 році, а у 2023 році його обсяг зріс на 31,26 %, порівняно з 2022 роком, і склав 864182 тис. грн.

Динаміка страхових резервів АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.7

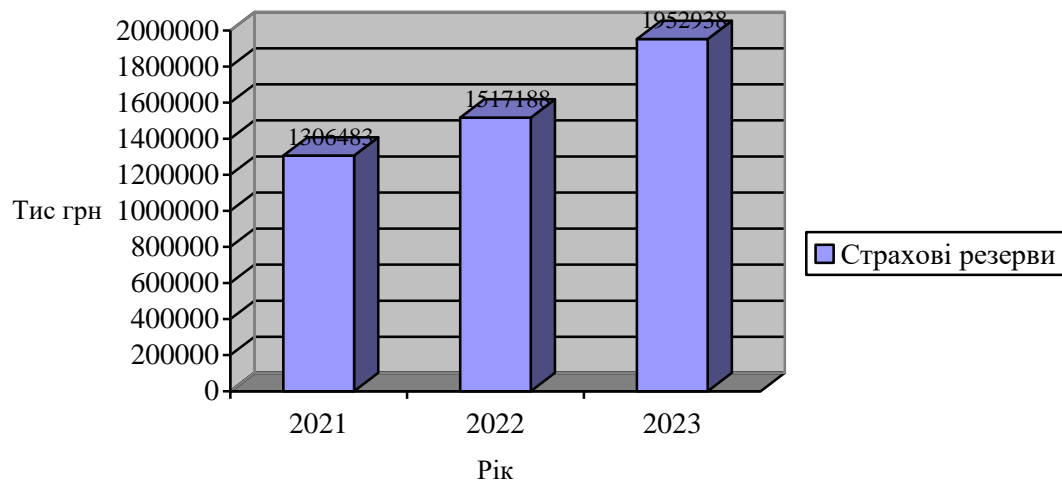

Рисунок 2.7 – Динаміка страхових резервів АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.6

Загальний обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень страхової компанії у 2021 році становив 1320216 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх обсяг зріс на 16,14 % і склав 1533245 тис. грн. У 2023 році обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень страхової компанії склав 1970641 тис. грн, що на 28,53 % більше, ніж у 2022 році.

Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю АТ «СК «ІНГО» у 2022 році у порівнянні з 2021 роком зросла на 31,6 % або на 115614 тис. грн і склала 481465 тис. грн. У 2023 році її обсяг зменшився, у порівнянні з 2022 роком на 12,82 % і склав 419741 тис. грн.

Загальний обсяг поточних зобов'язань страхової компанії у 2021 році становив 427332 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх обсяг зріс на 32,18 % і склав 564829 тис. грн. У 2023 році обсяг поточних зобов'язань страховика склав 516263 тис. грн, що на 8,6 % або на 48566 тис. грн менше, ніж у 2022 році.

Протягом аналізованого періоду страхова компанія була прибутковою. У 2021 році загальний обсяг прибутку склав 87860 тис. грн. У 2022 році страховій компанії вдалося не лише залишитися прибутковою, а й значно збільшити його обсяг, який склав 159056 тис. грн, що на 81,03 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році страхова компанія також продовжувала нарощувати власний потенціал та була прибутковою. Розмір прибутку склав 232540 тис. грн, що на 46,2 % більше, ніж у 2022 році.

В цілому, не зважаючи на складну економічну ситуації в країні АТ СК «ІНГО» не лише встояла, а й продемонструвала свою фінансову стабільність та надійність. Завдяки ефективній роботі, АТ СК «ІНГО» змогла оперативно виплатити компенсації за понад 152 тисячами страховими випадками на загальну суму понад 1 млрд 172 млн грн. В цілому, протягом 2023 років фахівцями контакт-центрів страхової компанії отримано 650 тис. звернень. У 2023 році страхова компанія досягла значних успіхів, збільшивши обсяг зібраних страхових премій на 50 %, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Юридичні особи відіграли ключову роль у зростанні обсягу зібраних премій, забезпечивши надходження на суму понад 1,9 млрд. грн. Минулого року спостерігалось стрімке зростання показників компанії: обсяг високоліквідних активів досяг 2,7 млрд грн, а власний капітал зріс на 24 % і склав 1 млрд 191 млн грн. Завдяки грамотному управлінню фінансами та своєчасному формуванню технічних резервів, компанія здатна виконувати всі свої зобов'язання перед клієнтами, незалежно від складності страхового випадку. Обсяг страхових резервів протягом 2023 році зріс на 28,72 % порівняно з 2022 роком.

Страхова компанія працює над диверсифікацією страхового портфеля та здійснює системний підхід до управління продуктовою лінійкою, який включає в себе розробку тарифів, аналіз ризиків, створення нових продуктів, а також постійне вдосконалення процесів продажу та обслуговування клієнтів. Крім того з метою підвищення рівня платоспроможності та фінансової стійкості страхова компанія здійснює перестраховування власних ризиків. Так, протягом 2024 року страхова компанія зберегла обсяг мультиризикової облігаторної

програми ємністю 1,2 млрд грн та збільшення рівень власного утримання з на 10 млн грн (до 20 млн грн). Страхова компанія перестраховує власні ризики в міжнародних перестраховиків з рейтингами фінансової надійності не нижче А -.

За результатами незалежної оцінки рейтингового агентства ІВІ Rating у 2024 році, фінансова стійкість Страхової компанії ІНГО була визнана на найвищому рівні (uaAAifr).

ІНГО активно впроваджує цифрові технології в усі сфери своєї діяльності, модернізуючи бізнес-процеси та підвищуючи рівень обслуговування клієнтів. Мета компанії – стати лідером страхового ринку за рівнем цифрової трансформації.

Страхова компанія ініціювала волонтерську програму, спрямовану на підтримку української медицини. В рамках цієї програми АТ «СК «ІНГО» регулярно проводить оцінку потреб медичних закладів та надає їм необхідну допомогу у вигляді медикаментів, обладнання та інших ресурсів.

3 Напрями удосконалення управління сільськогосподарським страхуванням на прикладі АТ «СК «ІНГО»

Сільськогосподарське страхування є важливим інструментом стабілізації та розвитку аграрного ринку, що дозволяє мінімізувати фінансові втрати та забезпечує стабільність доходів сільськогосподарських підприємств, сприяє зростанню рівня продовольчої безпеки країни, дозволяє залучати інвестиції, стимулює зростання виробництва та економічного розвитку країни в цілому. Зміни клімату створюють нові виклики для аграріїв. Так, глобальне потепління суттєво ускладнює умови для ведення сільського господарства, вимагаючи пошуку ефективних способів адаптації до мінливих погодних умов. Страхування допомагає аграріям мінімізувати ці ризики та забезпечити стабільність свого бізнесу.

АТ «СК «ІНГО», як один із лідерів українського страхового ринку, пропонує ряд страхових продуктів, які допоможуть сільськогосподарським підприємствам ефективно функціонувати, незважаючи на негативний вплив зовнішніх факторів, у тому числі погодних умов. Страхова компанія є учасником програми «МетеоЗахист2024» та в даному напрямі тісно співпрацює із ТОВ «Сингента». Програма «МетеоЗахист» передбачає індексне страхування від погодних умов.

Впровадження індексного страхування стало для страхової компанії значним викликом, який стимулював перебудову внутрішніх бізнес-процесів та дозволив вийти на новий рівень роботи. Адже розробка цього продукту вимагала глибокого розуміння не тільки страхових принципів, але й особливостей аграрного ринку та сучасних технологій. Страхова компанія розробила нові інструменти та моделі, які дозволяють надавати клієнтам більш ефективні та індивідуальні страхові рішення. Індексне страхування є новим та нестандартним продуктом, для страхового ринку України, що відрізняється від класичних видів страхування та потребує індивідуального підходу. Визначення

страхового випадку здійснюється за допомогою супутникових знімків, що дозволяє швидко та без зайвих бюрократичних процедур оцінити стан посівів.

Окрім індексного страхування АТ «СК «ІНГО» пропонує і класичні сільськогосподарські продукти: страхування посівів, страхування майбутнього врожаю, страхування багаторічних насаджень, страхування сільськогосподарських тварин, страхування сільськогосподарської техніки, страхування сільськогосподарського майна (рисунок 3.1).

Рисунок 3.1 – Страхові продукти АТ «СК «ІНГО» в галузі сільського господарства

Джерело: побудова автором на основі [30]

Умови та особливості сільськогосподарських страхових продуктів АТ «СК «ІНГО» наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Умови та особливості сільськогосподарських страхових продуктів АТ «СК «ІНГО»

Умови	Страхові програми сільськогосподарського страхування			
	Страхування посівів	Страхування майбутнього врожаю	Страхування багаторічних насаджень	Страхування сільськогосподарських тварин
Сутність програми	Відшкодування фінансових втрат внаслідок загибелі посівів озимих культур через будь-які несприятливі погодні умови або інші причини, що перешкоджають їхньому подальшому росту навесні	Покриває ризики втрати врожаю через різноманітні надзвичайні природні явища	Відшкодування збитків, отриманих внаслідок надзвичайних природних явищ, які призвели до: загибелі багаторічних насаджень, таких як дерева, кущі, лоза, зниження врожайності багаторічних насаджень плононосного віку.	Відшкодування збитків внаслідок втрати поголів'я тварин. Програма передбачає страхування поголів'я: великої рогатої худоби, свиней, хутрових звірів, сільськогосподарської птиці
Страхова сума	«В межах вартості планових агротехнічних витрат на посів та вирощування сільськогосподарської культури»	«В межах вартості очікуваного врожаю (розраховується на підставі середньої врожайності сільськогосподарської культури у господарстві або в районі за останні 3-5 років помноженої на площу поля та на вартість одиниці врожаю)»	«В межах: балансової вартості багаторічних насаджень або в розмірі відновлення насаджень (вартості саджанців) вартості майбутнього врожаю»	«В межах балансової, оціночної, контрактної або залогової вартості сільськогосподарських тварин».
Індивідуал. підхід	Вартість страхування підбирається персонально для кожного агропідприємства з урахуванням особливостей його діяльності			
Страховий випадок	Загибель половини і більше рослин на полі	Зниження рівня врожайності або взагалі втрата врожаю	Загибель більше 5 % рослин на ділянці або зниження врожайності нижче запланованого рівня	Загибель поголів'я застрахованих тварин
Франшиза	Застосовується до страхової суми по кожному полю (від 20%)	Застосовується до застрахованої врожайності с/г культури по господарству (від 30%)	Застосовується до страхової суми по кожному полю / ділянки (від 10%)	5% / 10%

Джерело: побудовано автором на основі інформації з сайту страховика [30]

Проаналізуємо основні показники сільськогосподарського страхування АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Динаміка основних показників сільськогосподарського страхування АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Абсолютне відхилення(+,-)		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Страхові премії тис. грн	361,2	426,2	167,7	65	-258,5	18,00	-60,65
Питома вага с\г страхових премій в загальній структурі страхових премій, %	1,5	0,023	0,0063	-1,477	-0,0167	-98,47	-72,61
Страхові виплати тис. грн	25,1	81,3	20,1	56,2	-61,2	223,9	-75,28
Кількість укладених договорів, шт	18	14	8	-4	-6	-22,22	-42,86
Рейтингова позиція на ринку	6	10	10	4	0	-	-

Джерело: побудовано автором за даними [30]

На основі проведених розрахунків відмітимо, що у 2021 році страхові премії за сільськогосподарським страхуванням АТ «СК «ІНГО» становили 3612 тис. грн. Питома вага страхових премій від сільськогосподарського страхування в загальному страховому портфелі АТ «СК «ІНГО» була незначною та становила 1,5 %. У 2022 році обсяг страхових премій за аграрним страхуванням у порівнянні з 2021 роком зріс на 18 % або на 65 тис. грн і склав 426,2 тис. грн. Питома вага страхових премій від сільськогосподарського страхування в загальному страховому портфелі АТ «СК «ІНГО» була незначною та становила 0,023 %. У 2023 році спостерігалось падіння показників сільськогосподарського страхування. Так обсяг валових страхових премій за договорами склав 167,7 тис. грн, що на 60,65 % або на 258,5 тис. грн менше, ніж у 2022 році. Питома вага страхових премій від сільськогосподарського страхування в загальному

страховому портфелі АТ «СК «ІНГО» була незначною та становила 0,0063 %. Таке скорочення відбулося внаслідок погіршення фінансового стану аграріїв та падіння ринку сільськогосподарського страхування в Україні в цілому.

Динаміка страхових премій за договорами сільськогосподарського страхування АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках наведена на рисунку 3.2.

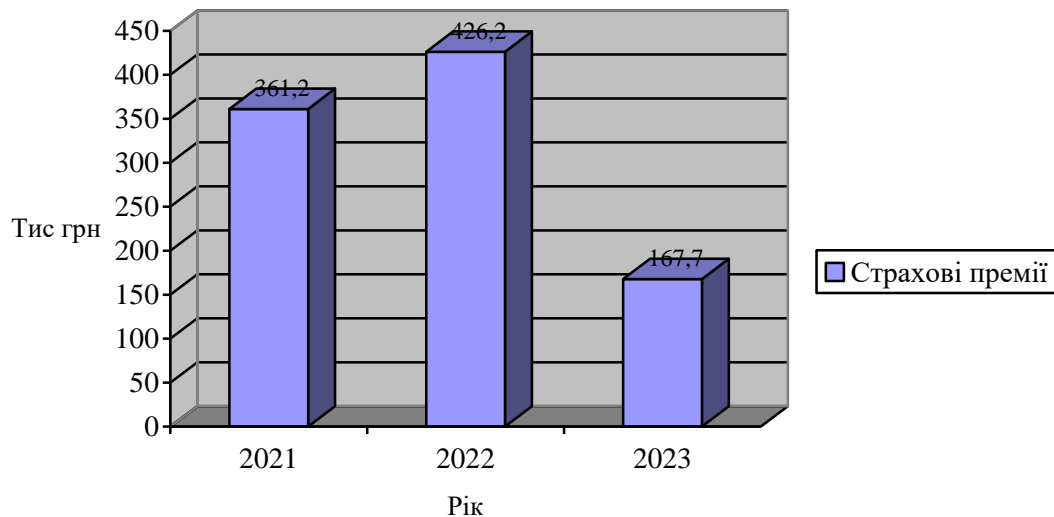

Рисунок 3.2 – Динаміка страхових премій за договорами сільськогосподарського страхування АТ «СК «ІНГО» у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі таблиці 3.2

Протягом аналізованого періоду спостерігалися незначні виплати за договорами сільськогосподарського страхування. Так, у 2021 році обсяг виплат для сільськогосподарських товаровиробників склав 25,1 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком їх обсяг зріс на 223,9 % або 56,2 тис. грн і склав 81,3 тис. грн. У 2023 році обсяг страхових виплат за договорами сільськогосподарського страхування, у порівнянні з 2022 роком зменшився на 75,28 % або на 61,2 тис. грн і склав 20,1 тис. грн.

Кількість укладених договорів страхування з сільськогосподарськими товаровиробниками протягом аналізованого періоду була не значна та мала незначну питому вагу у загальній загальній кількості укладених договорів.

Проаналізувавши українське видання Форіншурер [31], яке публікує рейтинги страхових компаній за видами діяльності відзначимо, що страхова

компанія ІНГО є одним із лідерів ринку аграрного страхування. У 2021 році за показниками аграрного страхування компанія посіла 6 місце серед українських страховиків, що працюють у даному сегменті. У 2022 році страхова компанія опустилася на 4 сходинки рейтингу та посміла 10 позиції. У 2023 році страховій компанії, не зважаючи на суттєве скорочення показників сільськогосподарського страхування вдалося втримати 10 позицію рейтингу.

Не зважаючи на незначні обсяги сільськогосподарського страхування у загальному портфелі АТ «СК «ІНГО» страхова компанія продовжує розвивати даний напрямок діяльності. Так, наприкінці 2021 року страхова компанія підписала Меморандум про співпрацю з Всеукраїнською Аграрною Радою. ««Глобальна мета Меморандуму – прискорення розвитку аграрного страхування з державною допомогою, яке було запроваджено в Україні до початку повномасштабного вторгнення. Встановлення найкращих практик відповідальної поведінки як страховиків, так і страхувальників, формування вигідних та чесних тарифів» [30].

У 2023 році страхова компанія заявила про нову програму у сфері аграрного страхування. Страхова компанія ІНГО пропонує унікальний страховий продукт, який покриває воєнні ризики. Страхування посівів від воєнних ризиків можливе на всій території України, за винятком зон, що розташовані ближче 50 км до лінії фронту або державного кордону з білорусією та росією. Страхова компанія страхує ризики втрати, пошкодження чи знищення посівів озимих культур через воєнні дії, в тому числі маневри військової техніки, будівництво фортифікаційних споруд, замінування території. АТ «СК «ІНГО» відшкодує витрати на розмінування полів. Ліміт відповідальності страхової компанії за такою програмою становить від 500 тис. до 2 млн грн. Для підтвердження факту настання страхового випадку за воєнними ризиками необхідно звернутися до військово-цивільної адміністрації, ДСНС або Національної поліції. Втім програма розрахована на великих агропідприємств, які вирощують озимі культури на площі понад 1500 га.

Подальший розвиток програм та проектів у галузі сільськогосподарського страхування дозволить диверсифікувати страховий портфель АТ «СК «ІНГО» і ще більше зміцнити власні позиції на ринку.

З цією метою ми пропонуємо страховій компанії розширити спекти страхових продуктів, зокрема звернути увагу на мультиризикове страхування (до прикладу, страхування посівів від погодних ризиків та доходу аграрія), що дозволить покрити широкий спектр ризиків сільськогосподарських товаровиробників, подальше розширення індексного страхування, запровадити страхові продукти, які покриватимуть ризики енергетичної нестабільності та кліматичних змін. Крім того, зважаючи на активне просування та розвиток добровільного медичного страхування, страхування від нещасних випадків та інших програм особистого страхування, пропонуємо керівництву АТ «СК «ІНГО» розробити спеціальні пропозиції у галузі особистого страхування для фермерів та працівників сільськогосподарських підприємств. Особливо це стосується ризиків пов'язаних із втратою життя і здоров'я працівників від воєнних ризиків, оскільки кількість випадків травмування вибухонебезпечними предметами та уламками дронів і ракет під час виконання польових робіт значно зросло, особливо в прифронтових районах. Зважаючи на високий рівень ризикованості таких страхових програм пропонує на державному рівні запровадити компенсації або податкові пільги для страховиків, які надаватимуть такі страхові продукти.

Зважаючи на зниження доходів суб'єктів господарювання, які працюють в аграрному секторі економіки, пропонуємо АТ «СК «ІНГО» звернути увагу на страхування дрібних фермерів та розробити програми мікрострахування для дрібних та середніх фермерів.

Страхова компанія активно впроваджує в практику діяльності інноваційні технології та удосконалює управлінські процеси. Зокрема за програмою «МетеоЗахист» страховий випадок визначається на основі інформації отриманої із супутників. Проте з метою подальшої автоматизації процесів доцільно використовувати і інші технології, зокрема роботи та дрони.

За допомогою технології Rosphere можна відстежувати стан посівів у режимі реального часу, що дозволяє швидко реагувати на зміни погодних умов, появу шкідників та інші фактори, які можуть вплинути на врожайність та спричинити настання страхових випадків. Така технологія буде вигідна як для страхової компанії, оскільки дозволить зменшити ймовірність настання страхових випадків так і для самих аграріїв, оскільки вчасне реагування на загрози дозволить підвищити врожайність та рівень прибутковості. Це інтелектуальна система, яка аналізує великі обсяги даних про сільськогосподарські культури, дозволить страховій компанії швидко отримати необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень про розмір виплати страхового відшкодування у разі настання страхового випадку.

Ще одним роботизованим пристроєм для аналізу стану посівів, виявлення хвороб сільськогосподарських культур та оцінки стану ґрунтів є Ladybird. Інтеграція Ladybird з системами управління даними дозволить зберігати та аналізувати великі обсяги інформації про стан полів, що допоможе виявити довгострокові тренди та приймати більш обґрунтовані рішення. На основі зібраних даних можна створювати прогностні моделі врожайності, що допоможуть розвивати індексне страхування та мінімізувати основний недолік індексного страхування. Оскільки дані, на яких базуються індекси (наприклад, супутникові знімки чи погодні показники), є недостатньо точними або актуальними для відображення реального стану конкретного господарства. Це може призвести до ситуації, коли фермер зазнає збитків, але не отримує компенсації, або навпаки. Моніторинг стану полів у реальному часі за допомогою Ladybird, мінімізує зазначений ризик.

Сучасні технології значно трансформують аграрну сферу, і дрони стали одним із ключових інструментів для підвищення ефективності сільськогосподарського страхування. Завдяки їхнім можливостям, страховики можуть отримувати точні дані для оцінки ризиків, моніторингу стану посівів та виявлення збитків після настання страхового випадку. У разі стихійного лиха (повінь, ураган, град, буря, посуха) дрони швидко збирають дані про масштаби пошкоджень, що значно скорочує час і витрати на обстеження, зменшуючи

кількість суперечок між страховиком та аграрієм та пришвидшує процес врегулювання страхових претензій. До прикладу, дрони, які оснащені камерами та сенсорами дозволяють оцінювати врожайність посівів ще до збору сільськогосподарських культур, що досить важливо для визначення страхових виплат у рамках страхування доходу фермерів та дозволить страховій компанії планувати виплати страхових відшкодувань завчасно.

Комплекс заходів для підвищення рівня сільськогосподарського страхування необхідно розглядати як на державному рівні так і на рівні страхової компанії (таблиця 3.3)

Таблиця 3.3 – Заходи удосконалення сільськогосподарського страхування в розрізі суб'єктів страхових відносин

Рівень	Заходи удосконалення сільськогосподарського страхування
Держава	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Субсидування страхових премій (державна компенсація частини страхових внесків для аграріїв). ✓ Формування гарантійних фондів (створення резервів для покриття збитків у разі катастрофічних ризиків). ✓ Підтримка перестраховання (забезпечення державної перестраховальної підтримки для страхових компаній). ✓ Розробка заходів з інформування сільськогосподарських товаровиробників про переваги сільськогосподарського страхування та ефективне управління ризиками. ✓ Поширення інформації: доступ до даних про страхові продукти, умови страхування та процедуру врегулювання збитків. ✓ Створення хабів, інформаційних центрів для сільськогосподарських товаровиробників. ✓ Проведення семінарів, тренінгів націлених на підвищення обізнаності та страхової культури сільськогосподарських товаровиробників.
Страхована компанія	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Диверсифікація страхових продуктів (розробка нових та удосконалення існуючих страхових програм). ✓ Розширення страхового покриття, а саме включення нових ризиків, таких як зниження врожайності через кліматичні зміни чи ризики енергетичної нестабільності. ✓ Запровадження онлайн-платформ для розрахунку страхових премій та укладання договорів. ✓ Розробка мобільних додатків для зручного доступу до інформації про страхові продукти та онлайн-сервісів. ✓ Спрощення переліку документів, необхідних для оформлення договорів страхування. ✓ Автоматизація страхових процесів. ✓ Удосконалення системи андеррайтингу. ✓ Розширення каналів збуту страхових продуктів.

Джерело: запропоновано автором

Удосконалення сільськогосподарського страхування сприятиме зміцненню аграрного сектору, забезпеченню його сталого розвитку та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Поєднання державної підтримки, інноваційних технологій та індивідуального підходу до агровиробників є основою ефективної системи страхування в сільському господарстві. Саме інновації в сучасних умовах стають ключем до модернізації страхової галузі, відкривають нові можливості у страхуванні сільськогосподарських товаровиробників, підвищуючи точність оцінки ризиків і ефективність управління страховими процесами. Їхнє використання дозволяє зменшити витрати, прискорити процес врегулювання збитків і забезпечити прозорість у відносинах між страховиками та фермерами.

Висновки

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто наукові підходи до трактування сутності поняття «сільськогосподарське страхування», запропоновано авторське бачення даного поняття. У роботі систематизовано сільськогосподарські ризики та охарактеризовано типи ризиків, характерні для сільськогосподарського бізнесу та можуть виступати об'єктом страхування. У ході дослідження розглянуто види та форми сільськогосподарського страхування, запропоновано розширити спектр страхових продуктів титульним страхуванням. У роботі удосконалено модель управління сільськогосподарським страхуванням, яка дозволяє створити ефективну систему сільськогосподарського страхування, що відповідає сучасним вимогам та потребам аграрного сектору. У ході дослідження проаналізовано та виділено особливості міжнародних моделей підтримки сільськогосподарського страхування.

У другому розділі дипломної роботи проаналізовано основні тенденції розвитку ринку сільськогосподарського страхування. На основі проведеного аналізу відмічено суттєве падіння ринку у 2022-2023 роках, що є результатом комбінації воєнних, економічних і соціальних факторів. Так, значні території сільськогосподарських угідь опинилися в зоні бойових дій, що унеможливило їх використання або зробило ризики занадто високими для страхування. Також через постійні обстріли суттєвого пошкодження зазнала сільськогосподарська інфраструктура, зокрема елеватори, склади, транспортні мережі. Мінущання сільськогосподарських земель створює додаткові ризики як для страхувальників так і страхових компаній. Також, впродовж 2022-2023 років відбулося значне падіння доходів аграрного сектору через втрату врожаю, зниження експорту та збільшення витрат на виробництво. В даний період спостерігається зниження врожайності через брак добрив, насіння, пального та інших ресурсів навіть в умовно спокійніших регіонах нашої країни. Обмежений доступ до фінансових ресурсів зробив страхування недосяжним для багатьох

фермерів, а девальвація гривні суттєво вплинула на вартість страхових премій і розрахунки з міжнародними перестраховиками.

У роботі проаналізовано основні показники діяльності АТ «СК «ІНГО» та визначено, що протягом аналізованого періоду страхова компанія була прибутковою. У 2021 році загальний обсяг прибутку склав 87860 тис. грн. У 2022 році страховій компанії вдалося не лише залишитися прибутковою, а й значно збільшити його обсяг, який склав 159056 тис. грн, що на 81,03 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році страхова компанія також продовжувала нарощувати власний потенціал та була прибутковою. Розмір прибутку склав 232540 тис. грн, що на 46,2 % більше, ніж у 2022 році. В цілому, не зважаючи на складну економічну ситуації в країні АТ СК «ІНГО» не лише встояла, а й продемонструвала свою фінансову стабільність та надійність. Завдяки ефективній роботі, АТ СК «ІНГО» змогла оперативно виплатити компенсації за понад 152 тисячами страховими випадками на загальну суму понад 1 млрд 172 млн грн. В цілому, протягом 2023 років фахівцями контакт-центрів страхової компанії отримано 650 тис. звернень. У 2023 році страхова компанія досягла значних успіхів, збільшивши обсяг зібраних страхових премій на 50 %, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Юридичні особи відіграли ключову роль у зростанні обсягу зібраних премій, забезпечивши надходження на суму понад 1,9 млрд. грн. Минулого року спостерігалось стрімке зростання показників компанії: обсяг високоліквідних активів досяг 2,7 млрд грн, а власний капітал зріс на 24 % і склав 1 млрд 191 млн грн. Завдяки грамотному управлінню фінансами та своєчасному формуванню технічних резервів, компанія здатна виконувати всі свої зобов'язання перед клієнтами, незалежно від складності страхового випадку. Обсяг страхових резервів протягом 2023 році зріс на 28,72 % порівняно з 2022 роком.

У третьому розділі дипломної роботи визначено, що АТ «СК «ІНГО», як один із лідерів українського страхового ринку, пропонує ряд страхових продуктів, які допоможуть сільськогосподарським підприємствам ефективно функціонувати, незважаючи на негативний вплив зовнішніх факторів, у тому числі погодних умов. Страхова компанія є учасником програми

«МетеоЗахист2024». Впровадження індексного страхування стало для страхової компанії значним викликом, який стимулював перебудову внутрішніх бізнес-процесів та дозволив вийти на новий рівень роботи. Індексне страхування є новим та нестандартним продуктом, для страхового ринку України, що відрізняється від класичних видів страхування та потребує індивідуального підходу. Визначення страхового випадку здійснюється за допомогою супутникових знімків, що дозволяє швидко та без зайвих бюрократичних процедур оцінити стан посівів.

Окрім індексного страхування АТ «СК «ІНГО» пропонує і класичні сільськогосподарські продукти: страхування посівів, страхування майбутнього врожаю, страхування багаторічних насаджень, страхування сільськогосподарських тварин, страхування сільськогосподарської техніки, страхування сільськогосподарського майна.

На основі проведених розрахунків відмітимо, що у 2021 році питома вага страхових премій від сільськогосподарського страхування в загальному страховому портфелі АТ «СК «ІНГО» була незначною та становила 1,5 %. У 2022 році його частка склала 0,023 %. У 2023 році спостерігалось падіння показників сільськогосподарського страхування. Так обсяг валових страхових премій за договорами склав 167,7 тис. грн, що на 60,65 % менше, ніж у 2022 році. Питома вага страхових премій від сільськогосподарського страхування в загальному страховому портфелі АТ «СК «ІНГО» була незначною та становила 0,0063 %. Таке скорочення відбулося внаслідок погіршення фінансового стану аграріїв та падіння ринку сільськогосподарського страхування в Україні в цілому. Проаналізувавши українське видання Форіншурер, яке публікує рейтинги страхових компаній за видами діяльності відзначимо, що страхова компанія ІНГО є одним із лідерів ринку аграрного страхування.

Не зважаючи на незначні обсяги сільськогосподарського страхування у загальному портфелі АТ «СК «ІНГО» страхова компанія продовжує розвивати даний напрямок діяльності. Подальший розвиток програм та проектів у галузі сільськогосподарського страхування дозволить диверсифікувати страховий портфель АТ «СК «ІНГО» і ще більше зміцнити власні позиції на ринку.

З цією метою ми пропонуємо страховій компанії розширити спекти страхових продуктів, зокрема звернути увагу на мультиризикове страхування (до прикладу, страхування посівів від погодних ризиків та доходу аграрія), що дозволить покрити широкий спектр ризиків сільськогосподарських товаровиробників, подальше розширення індексного страхування, запровадити страхові продукти, які покриватимуть ризики енергетичної нестабільності та кліматичних змін. Крім того, зважаючи на активне просування та розвиток добровільного медичного страхування, страхування від нещасних випадків та інших програм особистого страхування, пропонуємо керівництву АТ «СК «ІНГО» розробити спеціальні пропозиції у галузі особистого страхування для фермерів та працівників сільськогосподарських підприємств. Особливо це стосується ризиків пов'язаних із втратою життя і здоров'я працівників від воєнних ризиків, оскільки кількість випадків травмування вибухонебезпечними предметами та уламками дронів і ракет під час виконання польових робіт значно зросло, особливо в прифронтових районах. Зважаючи на високий рівень ризикованості таких страхових програм пропонує на державному рівні запровадити компенсації або податкові пільги для страховиків, які надаватимуть такі страхові продукти.

Зважаючи на зниження доходів суб'єктів господарювання, які працюють в аграрному секторі економіки, пропонуємо АТ «СК «ІНГО» звернути увагу на страхування дрібних фермерів та розробити програми мікрострахування для дрібних та середніх фермерів.

Страхова компанія активно впроваджує в практику діяльності інноваційні технології та удосконалює управлінські процеси. Зокрема за програмою «МетеоЗахист» страховий випадок визначається на основі інформації отриманої із супутників. Проте з метою подальшої автоматизації процесів доцільно використовувати і інші технології, зокрема роботи та дрони.

В цілому, комплекс заходів для підвищення рівня сільськогосподарського страхування необхідно розглядати як на державному рівні так і на рівні страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Алескеров Р.Б. Теоретичні засади та законодавче регулювання страхування майна сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]/ Р.Б. Алескеров // Облік і фінанси АПК. – 2018. – Режим доступу: <https://magazine.faaf.org.ua/teoretichni-zasadi-ta-zakonodavche-regulyuvannya-strahuvannya-mayna-silskogospodarskih-pidприємств.html>
2. Артимонова І.В. Інструменти державного регулювання ринку агрострахування / І. В. Артимонова, К. В. Ткаченко // Економіка АПК. – 2021. – № 7. – С. 95-102.
3. Ачкасова С.А. Підходи міжнародних рейтингових агентств до оцінки страхових компаній / С.А. Ачкасова, Ж.О. Андрійченко, В.А. Смоляк // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2017. – № 2(23). – С. 84–90
4. Балян А.В. Реалізація інноваційних інструментів розвитку аграрного страхування у світі / А. В. Балян, І. Ю. Гришова, М. Ю. Щербата // Бізнес Інформ. – 2021. – № 7. – С. 31-36.
5. Баранов А. Л. Тарифна політика в системі управління вартістю страхової компанії / А. Л. Баранов // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: А. М. Мороз (голов. ред.) та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2014. – Вип. 2. – С. 9-19.
6. Бойко В.О. Сучасні тренди агрострахування як інструмент ризик-менеджменту / В.О. Бойко // Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. – 2020. – Вип. 2. – С. 69-77
7. Бондарчук М. К. Особливості розвитку сільськогосподарського страхування в Україні на засадах державно-приватного партнерства / М. К. Бондарчук, І. Ю. Кондрат // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 182 – 188.

8. Віленчук О. М. Аграрне страхування в Україні: парадигма становлення та стратегія розвитку: монографія / О.М. Віленчук. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. – 380 с.

9. Віленчук О.М. Роль аграрного страхування у формуванні сучасної доктрини продовольчої безпеки в Україні / О. М. Віленчук, Д. І. Дема, Л. В. Недільська // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2019. – № 8. – С. 104-111.

10. Горіславська І.В. Правове регулювання страхових відносин сільськогосподарських підприємств : моногр. / І.В. Горіславська ; за заг. ред. дра юрид. наук, проф. В. М. Єрмоленка. – К. : ЦП «КОМПРИНТ», 2012. – 209 с.

11. Горьовий В.П. SWOT аналіз біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні / В.П. Горьовий, О.В. Сидоренко // Проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С.76-82

12. Грицина О. В. Оцінка основних методів здійснення страхування врожаю сільськогосподарських культур / О. В. Грицина, Ю. М. Томашевський // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2018. – № 4. – С. 131-139.

13. Діброва А.Д. Формування системи управління ризиками аграрних підприємств / А.Д. Діброва, Л.В. Діброва, М.С. Клименко // Актуальні проблеми економіки. – 2024. – № 7 (277). – С. 188-202

14. Дранус В. В. Аналіз іноземного досвіду ризик-менеджменту при страхуванні у сільськогосподарському виробництві / В. В. Дранус, Л. С. Дранус, О. С. Прокопишин // Modern Economics. – 2021. – № 27. – С. 42-48.

15. Дранус В. В. Сучасний стан та тенденції розвитку страхування сільськогосподарських культур в Україні / В. В. Дранус, Є. М. Бурдейна // Modern Economics. – 2021. – № 30. – С. 82-88.

16. Жмуденко В. О. Особливості управління ризиками в аграрній сфері / В. О. Жмуденко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2015. – Вип. 3. – № 58. – С. 55–61.

17. Жмурко І.В. Особливості страхування в аграрному секторі / І.В. Жмурко // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 21. – С. 267-271

18. Жмурко І.В. Ризики в аграрному секторі та необхідність їх страхування // І.В. Жмурко / Економічний дискурс. – 2017. – Вип. 1. – С. 42–49.
19. Заволока Л. О. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств / Л. О. Заволока, Л. О. Клокова, К. Г. Тумасян // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 6. – С. 16-20.
20. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» № 4391-VI, від 09.02.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>
21. Кириченко Н.В. Теоретичні основи та класифікація ризиків з врахуванням особливостей функціонування підприємств аграрного сектору [Електронний ресурс] / Н.В. Кириченко, Л.О. Алещенко// Економіка та суспільство. – 2021. – Вип. 25. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/297/285>
22. Коваленко Т. Правове регулювання страхування АПК / Т. Коваленко // Право України. – 2013. – №4. – С. 25-32.
23. Корнійчук Г.В. Сільськогосподарське страхування як фактор підвищення фінансового потенціалу агроформувань / Г.В. Корнійчук // Економіка та суспільство. – 2016. – № 2. – С. 554-556
24. Лисенко В. Корпоративна стратегія управління ризиками в агробізнесі / В. Лисенко // Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. – 2017. – Вип. 3, № 4. – С. 97-108.
25. Луценко О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку аграрного страхування / О. А. Луценко, Л. А. Поливана // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2018. – Вип. 191. – С. 273-284.
26. Марич Х. Сільськогосподарське страхування: поняття, ознаки, види / Х. Марич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки. – 2017. – № 865. – С. 405–412.
27. Моташко Т. П. Агрострахування в умовах зміни клімату. / Т.П. Моташко, Х. Р. Панчулідзе //Агросвіт. – 2020. – № 10. – С. 99–104.

28. Музичка Ю. М. Зарубіжний досвід аграрного страхування та перспективи його адаптації в Україні / Ю. М. Музичка, О. О. Дадак // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З.Гжицького. Сер. : Економічні науки. – 2020. – Т. 22, № 95. – С. 22-26.

29. Непочатенко О.О. Страховий захист аграрних ризиків / О.О. Непочатенко, В.К. Юдін // Економіка і суспільство. – 2016. – № 2. – С. 572-577

30. Офіційний сайт АТ СК «ІНГО» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ingo.ua/>

31. Офіційний сайт журналу про страхування «Форіншурер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/>

32. Павленко О. П. Механізм державного субсидування страхового захисту аграрного виробництва в Україні / О.П. Павленко // Бізнес-навігатор. – 2020.– Вип. 4. – С. 154-159.

33. Павленко О. П. Страхування як метод фінансової безпеки аграрних виробників: сучасні тенденції та світовий досвід / О.П. Павленко // Modern economics. – 2018. – № 8. – С. 134-141.

34. Петренко О. П. Інституціональне забезпечення розвитку агрострахового ринку / О.П. Петренко // Modern Economics. – 2021. – №28. – С. 104-109

35. Петрук Т. Ю. Економічний зміст та значення сільськогосподарського страхування / Т. Ю. Петрук // Агросвіт. – 2017. – № 4. – С. 46–52.

36. Потійко С. В. Аналітичне забезпечення управління сільськогосподарським страхуванням / С.В. Постійко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – Вип. 3(2). – С. 223-228.

37. Ролінський О. В. Сучасний стан ринку аграрного страхування України / О.В. Ролінський, Ю. В. Улянич, С. А. Пташник // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2020. – Вип. 97(2). – С. 208-218.

38. Рубцова Н. М. Страховий захист агровиробників України: огляд страхових компаній і продуктів / Н. М. Рубцова, Н. Г. Радченко, Н. В. Трусова // Бізнес Інформ. – 2021. – № 4. – С. 249-256.

39. Солодовникова І.Л. Державна допомога у сфері страхування як засіб регулювання ризиків в аграрному секторі / І.Л. Солодовникова // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 10. – С. 168-174

40. Сорока Л. Агрострахування в Україні: сучасні виклики та використання незадіяних ресурсів / Л. Сорока, Н. Мейра // Пропозиція. – 2018. – № 1. – С.32-35.

41. Ткачук О.Ю. Публічне адміністрування ринку сільськогосподарського страхування / О.Ю. Ткачук, Т.В. Пуліна // Управління змінами та інновації. – 2021. – №1. – С. 67-70

42. Токарева В. О. Титульне страхування / В. О. Токарева // Часопис цивілістики. – 2017. – Вип. 22. – С. 69-72.

43. Томашевський Ю. Основні методи проведення страхування урожаю сільськогосподарських культур та їхні переваги і недоліки / Ю. Томашевський // Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер. : Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК». – 2019.– № 26. – С. 124-128.

44. Тулуш Л. Д. Ринок агрострахування в Україні: тенденції та перспективи / Л. Д. Тулуш, О. Т. Прокопчук // Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК». – 2018. – № 8. – С. 55-67.

45. Форкун Д.І. Страховий ринок України: аналітичний аспект / А. Лакуста, Д. Московчук, Л. Матвійчук // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С.Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023.– С. 49-51

46. Форкун Д.І. Управління сільськогосподарським страхуванням / Д.І. Форкун, Л.О. Матвійчук // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти

і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С.Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2024.

47. Чечоткін В. В. Страхування сільськогосподарській виробників як запорука успішного розвитку аграрного сектора економіки України / В.В. Чечоткін, О. С. Пристемський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2020. – Вип.30. – С. 214-217

48. Чорнобай Л. М. Сучасні ризики сільськогосподарської діяльності та методи їх нівелювання / Л. М. Чорнобай, І. М. Мушеник // Modern Economics. – 2023. – № 42(2023). – С. 111-116.

49. Шолойко А. С. Особливості інфраструктури ринку сільськогосподарського страхування в Україні / А.С. Шолойко // Агросвіт. – 2017. – № 17. – С. 20-24.

50. Шумкова В.І. Мультиризикове страхування як важливий фактор збільшення прибутку сільськогосподарських підприємств / В.І. Шумкова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2015. – Вип.11. – С.158-164

Додатки